

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Jana Matějková

**OBJEVENÍ A NÁSLEDNÉ ZAŘAZENÍ DÍTĚTE S NADÁNÍM
DO VÝCHOVNĚ-VZDĚLÁVACÍHO PROCESU
PREPRIMÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ**

Olomouc 2018

vedoucí práce: PaedDr. Alena Jůvová, Ph.D.

Čestné prohlášení

*„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma **Objevení a následné zařazení dítěte s nadáním do výchovně-vzdělávacího procesu preprimárního vzdělávání** zpracovala sama po konzultacích s vedoucím práce. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila při sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a dále také uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury na konci práce.“*

Jana Matějková

Poděkování

Touto formou bych ráda poděkovala paní doktorce PaedDr. Aleně Jívové, Ph.D., za cenné připomínky a odborné rady, které mi poskytla a přispěla tak k úspěšnému dokončení této práce. Dále bych ráda poděkovala paní ředitelce mateřské školy za poskytnutou pomoc a údaje potřebné pro vypracování praktické části. V neposlední řadě děkuji také mé rodině za podporu v průběhu studia.

OBSAH

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	7
1 VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ.....	7
1.1 Koncepce preprimárního vzdělávání	9
1.1.1 Preprimární vzdělávání a inkluze nadaných.....	11
2 BYSTROST A NADÁNÍ.....	14
2.1 Bystrost	14
2.2 Nadání.....	16
2.2.1 Modely nadání.....	18
2.2.2 Druhy nadání	21
3 DÍTĚ S NADÁNÍM V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU.....	26
3.1 Charakteristika nadaného dítěte v předškolním věku	26
3.2 Problémy nadaného dítěte v předškolním věku	29
3.3 Typy nadaných dětí.....	31
4 IDENTIFIKACE NADANÉHO DÍTĚTE.....	35
4.1 Identifikace nadaného dítěte pedagogem v mateřské škole.....	37
4.2 Diagnostika nadání psychologem	38
4.3 Školská poradenská zařízení	40
4.3.1 Pedagogicko-psychologická poradna	41
4.3.2 Speciálně-pedagogická centra	42
EMPIRICKÁ ČÁST.....	43
5 CHARAKTERISTIKA, METODOLOGIE A CÍLE VÝZKUMU	43
5.1 Cíle a metodologie výzkumu	43
5.2 Výzkumné prostředí.....	45
5.3 Výzkumný vzorek.....	45
5.3.1 Kazuistika – Dívka, 5 let	45
5.3.2 Kazuistika – Chlapec, 6 let.....	48
5.3.3 Kazuistika – Chlapec, 4 roky	51
5.3.4 Kazuistika – Dívka, 5 let	54
5.4 Obsahová analýza získaných údajů	57
ZÁVĚR	62
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	64

LITERATURA	65
Česká a zahraniční monografie	65
Odborné články	68
Vnitrostátní právní předpisy	71
SEZNAM OBRÁZKŮ	72
ANOTACE	73

ÚVOD

V současné době je možné problematiku nadání považovat za fenomén. Ve skutečnosti je této problematice pozornost věnována mnohem déle. Najde se mnoho rodičů majících přání, aby jejich dítě bylo nadané. Avšak mnozí z nich si neuvědomují, že disponovat nadáním nemá jen kladné stránky. Nadání s sebou přináší také jistá rizika a problémy.

Cílem této bakalářské práce je objasnění dvou základních procesů, které hrají v životě nadaného dítěte významnou roli. Jde o procesy identifikace, tedy objevení nadaného dítěte v kolektivu, a proces zařazení tohoto dítěte do výchovně-vzdělávacího procesu preprimárního vzdělávání. Předmětem této práce je tedy nadané dítě předškolního věku.

Práce se skládá ze dvou částí: teoretické a praktické. Teoretickou část tvoří čtyři kapitoly. První kapitola vede nejprve k vysvětlení a pochopení podstaty výchovy a vzdělávání. Zároveň zde najdeme jednotlivé definice pojmů, které s výchovou a vzděláváním úzce souvisí. Poslední část první kapitoly je věnována koncepci preprimárního vzdělávání a jeho přístupu k nadaným dětem. Zde se setkáme s dalším, v současné době velmi oblíbeným, termínem, inkluzí. Cílem druhé kapitoly je vysvětlení rozdílů mezi bystrostí a nadáním, které je, na základě jejich projevů, náročné od sebe odlišit. Nadání je již několik let předmětem mnoha výzkumů, jejichž výsledky daly vzniknout velkému množství definic. Druhá kapitola je zároveň i seznámením se s některými definicemi, modely a typy nadání, které nám usnadní orientaci v této problematice. Třetí kapitola věnuje pozornost nadanému dítěti v předškolním věku. Pro schopnost správné identifikace je důležité znát jednotlivé projevy a znaky, jejichž přítomnost u daného dítěte naznačí možný výskyt nadání. Zároveň se tato kapitola zabývá problémy nadaných. Nalezneme zde rovněž charakteristiky různých typů nadaných dětí. Čtvrtá, a tedy závěrečná, kapitola teoretické části se zabývá samotným procesem identifikace nadání u dítěte předškolního věku. Tento složitý akt je popisován ze dvou hledisek, jednak z pozice pedagoga, ale i ze strany psychologa. V závěrečné kapitole teoretické části je mimo jiné uveden stručný přehled školských poradenských zařízení, která jsou kompetentní pro stanovení závěrečných diagnóz potvrzujících nadání.

Cílem praktické části je zjistit průběh prvotní identifikace nadání v MŠ a stanovit opatření ve výchovně-vzdělávacím procesu zajišťující podporu nadání. Empirická část je zaměřena na sestavení kazuistik, jejichž obsahem budou jednotlivé projevy, rysy a osobní údaje nadaného dítěte vedoucí k pochopení a orientování se v dané problematice v praxi. Zároveň bude provedena obsahová analýza těchto kazuistik.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ

Pro snadnější orientaci v problematice vzdělávání a identifikování nadaných dětí v předškolním věku je třeba si nejprve objasnit jednotlivé pojmy.

Cílem této kapitoly je vysvětlení podstaty výchovy a vzdělávání a definice pojmů, které s těmito výrazy souvisí. Následně nastíním koncepci preprimárního vzdělávání a jeho přístup k nadaným dětem.

Výchova a vzdělávání jsou již od nepaměti považovány za nedílné součásti lidského života.¹ Jedná se o procesy, se kterými se každý jedinec v průběhu svého života setkává a prochází jimi.

Výchova je procesem charakteristickým, vyznačujícím se svou složitostí a dynamikou.² Aktéry, kteří se na výchově podílí, jsou zejména rodiče, učitelé, vychovatelé nebo děti (žáci), mezi nimiž dochází ke vzájemné interakci.³ V odborných publikacích a monografiích lze nalézt širokou škálu definic, které různými způsoby objasňují a charakterizují její podstatu.⁴ Různá pojetí výchovy byla ovlivněna společensko-kulturními podmínkami, odlišnými přístupy ke člověku a jeho rozvoji.⁵ Tuto různorodost lze nalézt v jednotlivých definicích vyjadřujících vztah výchovy a vzdělávání anebo ve vymezování její funkce.⁶

Výchova je výhradně lidskou činností.⁷ Existuje mnoho jejích definic, avšak nejčastěji bývá označována jako proces „(...) záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními

¹ OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. 1. vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5107-8. s. 10

² ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. 1. vydání. Praha: Grada 2011. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2993-0. s. 35

³ Tamtéž, s. 65

⁴ DVOŘÁČEK, Jiří. *Základy pedagogiky*. V Praze: Oeconomica, 2014. Vysokoškolská učebnice. ISBN 978-80-245-2014-8. s. 11

⁵ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál 2013. ISBN 978-80-262-0403-9. s. 345

⁶ ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Základy pedagogiky*. 2. upr. a rozš. vyd. Praha: Vydavatelství VŠCHT Praha, 2008. ISBN 978-80-7080-690-6. s. 14

⁷ KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2. s. 163

dispozicemi a stimulujících jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností.“⁸

S výchovou se pojí proces vzdělávání, poskytující značné množství vědomostí, dovedností, hodnot a postojů, které jsou potřebné pro uplatnění se v životě. Proto jej někteří autoři považují za jednu ze základních potřeb člověka.⁹

Vzdělávání lze chápat jako dlouhodobé a nepřetržité institucionalizované výchovně-vzdělávací působení vzdělavatele, jímž může být pedagog, lektor či instruktor, případně další osoby, zastávající tuto funkci buď přímo ve škole, nebo v jiném mimoškolním zařízení, orientovaném na přípravu osob pro jejich uplatnění se v profesním i neprofesním životě.¹⁰

Jde o organizovaný dlouhodobý proces,¹¹ jehož cílem je zprostředkovat dítěti výchovně-vzdělávací obsah, a tak ho vybavit vědomostmi, dovednostmi a schopnostmi, které může uplatit a rozvíjet v rámci dalšího učení.¹²

Výchova i vzdělávání jsou součástí tzv. socializace.¹³ Tento pojem se začal používat jako označení procesu, během něhož se člověk aktivně přizpůsobuje společnosti, k níž náleží. V průběhu socializace dochází k osvojení si hodnot a norem, forem chování a jednání, které jsou pro tuto společnost žádoucí.¹⁴

Je procesem dlouhodobým, při němž dochází k osvojování si sociálních rolí. Je ovlivněn působením rodiny, školním prostředím, vrstevnickými skupinami a prostřednictvím masmédií.¹⁵ Odborníci definují socializaci jako celoživotní proces učení, jenž výrazně ovlivňuje přesvědčení, chování a jednání dospělých i dětí.¹⁶

⁸ PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 2013. op. cit. s. 345

⁹ KALHOUS, Zdeněk. OBST, Otto. *Školní didaktika*. 2. vydání. Praha: Portál 2009. ISBN 978-80-7367-571-4. s. 121

¹⁰ ŠVEC, Štefan. *Základné pojmy v pedagogike a andragogike: (s anglicko-slovenským slovníkom terminov s definíciami a s registrom ich slovensko-anglických ekvivalentov)*. 2. rozš. a dopl. vyd. Bratislava: IRIS, 2002. ISBN 80-89018-31-9. s. 104

¹¹ ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Základy pedagogiky*. 2008. op. cit. s. 16

¹² KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. 2012. op. cit. s. 179

¹³ PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 2013. op. cit. s. 361

¹⁴ KRAUS, Blahoslav. POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2. s. 54

¹⁵ PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 2013. op. cit. s. 267

¹⁶ The Editors of Encyclopaedia Britannica. *Socialization, Psychology*. [online] © 2018 Encyclopaedia Britannica, Inc. [cit. 22. 2. 2018]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/science/socialization>

Znalosti, dovednosti a schopnosti jsou termíny objevující se nejen v jednotlivých definicích, ale také se s nimi běžně setkáváme v praxi. Zejména poslednímu z předchozích vyjmenovaných pojmů by měla být věnována zvýšená pozornost, jelikož je pro tuto práci klíčovým. Jde o pojem, který s nadanými dětmi úzce souvisí.

Termínem „znalost“ se označuje souhrn veškerých poznatků o světě, druhých lidech i o sobě samém, které člověk získá a osvojí si v průběhu vzdělávání a následně je interpretuje.¹⁷

Dovednosti jsou vrozené nebo prostřednictvím učení získané dispozice, umožňující přesně, správně a rychle vykonávat nějakou činnost.¹⁸

Termínem „schopnosti“ lze vyjádřit určité předpoklady osobnosti nebo také její kapacitu, vedoucí k vykonávání nějaké činnosti.¹⁹ Jejich rozvoj je závislý na vlohách, které jsou člověku dány geneticky. Schopnosti je třeba rozvíjet, přičemž mohou dosáhnout úrovně nadání, talentu a geniality.²⁰ Podstata nadání i talentu bude blíže vysvětlena ve druhé kapitole.

1.1 Koncepce preprimárního vzdělávání

Předškolní neboli preprimární vzdělávání je prvním stupněm veřejného vzdělávání, jehož organizace a řízení je podmíněno požadavky a pokyny Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“).²¹

Jedná se o institucionalizované vzdělávání, jež svou činností zajišťují především mateřské školy (dále jen „MŠ“) zařazené ve vzdělávací soustavě.²² Cílovou skupinou preprimárního

¹⁷ KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. 2012. op. cit. s. 186

¹⁸ Tamtéž, s. 35

¹⁹ BĚLOHLÁVEK, František. *Organizační chování: jak se každý den chovají spolupracovníci, nadřízení, podřízení, obchodní partneři či zákazníci*. Olomouc: Rubico, 1996. Učebnice pro každého. ISBN 80-85839-09-1. s. 58

²⁰ KŘOVÁČKOVÁ, Blanka. SKUTIL, Martin. *Pedagogický a psychologický slovník: terminologický slovník zaměřený na primární a preprimární vzdělávání*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-513-4 s. 100

²¹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (úplné znění k 1. lednu 2018)*. [online] © 2013-2018 MŠMT. [cit. 23. 2. 2018]. s. 6. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/45304/>

²² RIGEL, Filip a kol. *Školský zákon: Komentář*. In: Beck-online [online právní informační systém]. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 185. [cit. 23. 2. 2018]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk232ge2tmltmjptembqgrptknrrl5ygmmtz>

vzdělávání bývají zpravidla označovány děti ve věku od 3 do 6 let, avšak je nutné podotknout skutečnost, že nástup do MŠ je umožněn dítěti již ve dvou letech.²³

Velký úspěch v oblasti péče o děti předškolního věku zaznamenávají také tzv. dětské skupiny,²⁴ jejichž úlohou je pravidelné poskytování péče dětem od jednoho roku až do roku, kdy zahajují povinnou školní docházku.²⁵ Je třeba zmínit, že dětské skupiny nejsou poskytovateli předškolního vzdělávání. Tato funkce náleží právě již výše zmíněným mateřským školám.^{26, 27}

Cíle předškolního vzdělávání jsou vymezeny v ustanovení § 33 zákona č. 561/ 2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „školský zákon“)²⁸: „*Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálně*

²³ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* (úplné znění k 1. lednu 2018). op. cit. s. 6

²⁴ Podle ust. § 2 zákona č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině: Služba vztahující se na poskytnutí péče dítěti v dětské skupině je: „*činnost provozovaná poskytovatelem služby péče o dítě v dětské skupině zapsaným do evidence poskytovatelů ve smyslu ustanovení § 4, spočívající v pravidelné péči o dítě od jednoho roku věku do zahájení povinné školní docházky a umožňující docházku v rozsahu nejméně 6 hodin denně, která je poskytována mimo domácnost dítěte v kolektivu dětí a která je zaměřena na zajištění potřeb dítěte, na výchovu, rozvoj schopností kulturních a hygienických návyků dítěte.*“ (Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 16. 3. 2018]).

²⁵ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Dětská skupina – Informační příručka pro rodiče*. [online] © 2018 Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 16. 3. 2018]. ISBN: 978-80-7421-141-6. s. 8. Dostupné z: http://www.dsmpsv.cz/wp-content/uploads/2015/09/114_MPSV_Prirucka-pro-rodice_210x210_update-2018_nahled3_do-tisku.pdf

²⁶ Od 1. září 2017 vstoupila v platnost změna školského zákona o předškolním vzdělávání, která ukládá povinný poslední rok předškolního vzdělávání. Povinné předškolní vzdělávání ukládá povinnost rodičům zapsat dítě v mateřské škole s ohledem na možnost individuálního vzdělávání, v rámci kterého může navštěvovat právě již zmíněné dětské skupiny. Povinné předškolní vzdělávání (poslední rok před vstupem do základní školy) obnáší přítomnost dítěte v MŠ po dobu čtyř hodin přímé a soustavné výchovně-vzdělávací činnosti.

²⁷ *Individuální vzdělávání dítěte v rámci povinného předškolního vzdělávání v dětské skupině*. [online] © Familyandjob.cz. [cit. 16. 3. 2018]. Dostupné z: <https://mojedetskaskupina.cz/individualni-vzdelavani-ditete-ramci-povinneho-predskolniho-vzdelavani-detske-skupine/>

²⁸ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 16. 3. 2018]

vzdělávacími potřebami.“²⁹ Z tohoto ustanovení je tedy patrné, že cílem výchovně-vzdělávacího procesu předškolního vzdělávání je všestranný rozvoj osobnosti dítěte a jeho příprava a motivace pro další vzdělávání, což dokazuje jeho významnou a důležitou roli v životě dítěte.

Mimo školský zákon je dalším dokumentem stanovujícím cíle, obsah, formy a průběh předškolního vzdělávání Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání (dále jen „RVP PV“) s účinností od 1. ledna 2018.³⁰

Z RVP PV vychází jednotlivé MŠ při sestavování Školních vzdělávacích programů (dále jen „ŠVP“) popisujících výchovně-vzdělávací proces probíhající v konkrétní organizaci, na jejichž základě jsou následně učitelkami zpracovány Třídní vzdělávací programy, které dokládají podrobnosti týkající se jejich výchovně-vzdělávací činnosti.³¹

1.1.1 Preprimární vzdělávání a inkluze nadaných

V posledních letech se v oblasti školství velice často hovoří o inkluzivním vzdělávání, jež se vztahuje na všechny úrovně vzdělávací soustavy, tedy i úroveň předškolní. Vzhledem k tomu, že je tato část práce zaměřená na inkluzi, je pro snazší pochopení textu nezbytné nejprve tento pojem objasnit.

Podstata inkluzivního vzdělávání spočívá v respektování odlišností žáků ve výchovně-vzdělávacím prostředí.³² Termín inkluze bývá často zaměňován s jiným odborným pojmem, a to integrací. Zatímco integrace spočívá v pomoci začlenit dítě do třídy a přizpůsobit se jí, inkluze vytváří diferencované podmínky dětem od sebe se lišících svými schopnostmi tak, aby jim prostředí, v němž se pohybují, zajistilo jejich optimální rozvoj.³³

²⁹ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰ Spolu s Rámcovým vzdělávacím programem předškolního vzdělávání, který je dostupný na stránkách www.msmt.cz, je dále zveřejněno Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy Roberta Plagy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání ze dne 22. prosince 2017, č. j. MSMT-34790/2017-1.

³¹ TOMÁŠOVÁ, Alexandra. *Mateřskou školou ke školní připravenosti*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7464-231-9. s. 59

³² LANG, Greg. BERBERICH, Chris. *Každé dítě potřebuje speciální přístup: vytváření integrovaných a inkluzivních tříd*. Praha: Portál, 1998. Speciální pedagogika. ISBN 80-7178-144-4. s. 28

³³ *Inkluzivní vzdělávání*. [online] © Česká pedagogická komora. [cit. 17. 3. 2018]. Dostupné z: <http://inkluzivni-vzdelavani/>

Široká veřejnost obvykle inkluzi směřuje pouze na žáky postižené či jinak znevýhodněné, cílovou skupinou, jak jsem již výše uvedla, jsou ale stejně tak i děti, které vykazují mimořádné schopnosti, tedy nadaní.

Tito žáci mají dle zákona právo na bezplatná podpůrná opatření³⁴ (dále jen „PO“), s jejichž pomocí dojde k uplatnění vzdělávacího potenciálu žáka a zároveň poskytnou pedagogovi možnosti více zindividualizovat a přizpůsobit výuku jejich potřebám.³⁵ PO jsou rozdělena do pěti stupňů podle jejich náročnosti a jejich využití se řídí vyhláškou č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů.^{36, 37}

Uplatnění prvního stupně PO je pravomocí školského zařízení bez nutné spolupráce se školským poradenským zařízením (dále jen „ŠPZ“). Jde o zpracování tzv. Plánů pedagogické podpory (dále jen „PLPP“), zahrnujících organizační, metodologické a hodnotící úpravy ve vzdělávání, které nejsou nikterak finančně náročné.³⁸

Pro přiřazování vyšších stupňů, tedy v rozsahu od druhého až do pátého stupně PO, jsou kompetentní výhradně ŠPZ, mezi něž patří Pedagogicko-psychologické poradny (dále jen „PPP“) či Speciálně pedagogická centra (dále jen „SPC“).³⁹

ŠPZ dodá škole, na základě odborného vyšetření dítěte, závěrečná doporučení, v nichž stanoví stupeň PO, kterým výchovně-vzdělávací proces dítěte bude následně podřízen. Tyto postupy se vztahují právě i na nadané žáky.

³⁴ Podpůrnými opatřeními se myslí „nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách, které odpovídají zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám žáka a které těmto žákům bezplatně poskytuje škola a školské zařízení.“ (DĚTI, ŽÁCI A STUDENTI SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI. [online] © 2011–2018 NÚV – Národní ústav pro vzdělávání. [cit. 18. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/specialni-vzdelavani>)

³⁵ MICHALÍK, Jan. BASLEROVÁ, Pavlína. FELCMANOVÁ, Lenka. *Podpůrná opatření ve vzdělávání*. Praha: Člověk v tísni, 2015. ISBN 978-80-87456-57-6. s. 6 Dostupné z: <http://inkluzi.upol.cz/ebooks/po-ve-vyuce/po-ve-vyuce.pdf>

³⁶ Zákon č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 18. 3. 2018]

³⁷ DĚTI, ŽÁCI A STUDENTI SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI. [online] © 2011–2018 NÚV – Národní ústav pro vzdělávání. [cit. 18. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/specialni-vzdelavani>

³⁸ PODPŮRNÁ OPATŘENÍ. [online] © 2011–2018 NÚV – Národní ústav pro vzdělávání. [cit. 18. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/podpurna-opatreni>

³⁹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. PODPŮRNÁ OPATŘENÍ. [online] © 2013-2018 MŠMT. [cit. 18. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/podpurna-opatreni#otazka1>

Podpůrná opatření, která bývají nejčastěji využívána pro výchovu a vzdělávání těchto dětí, jsou individuální vzdělávací plány (dále jen „IVP“), změny v organizaci vzdělávání, tedy přizpůsobení výchovně-vzdělávacího procesu jejich potřebám, úpravy metod a forem vzdělávání a jeho obsahu. Dítěti může být také přidělen asistent pedagoga, který bude dohlížet na individuální práci s žákem a korigovat ji.⁴⁰

Na základě PO může MŠ také obdržet finanční dotaci určenou na nákup potřebných učebních pomůcek (učebnice, hry, PC programy aj.), jež rovněž podpoří a zefektivní rozvoj jeho mimořádných schopností.⁴¹

Problematika týkající se vzdělávání nadaných dětí je začleněna také do RVP PV a dalších dokumentů (ŠVP), v nichž lze nalézt konkretizované podmínky pro vzdělávání těchto dětí. V jejich obsahu jsou také zakomponována kritéria pro vypracování PLPP a IVP.⁴²

Vzhledem ke skutečnosti, že předškolní věk je obdobím, kdy u dítěte většinou dochází k nerovnoměrnému vývoji, bývá někdy náročné určit, zda se jedná o prvky vykazující nadání či jde o pouhou akceleraci ve vývoji některé oblasti. Nicméně dítě, u kterého se skutečně projevují znaky nadání, je potřeba rozvíjet a podporovat. Proto je MŠ uložena povinnost zrealizovat jednotlivá PO zaměřená na podporu a rozvoj nadání podle individuálních vzdělávacích potřeb těchto dětí, a to v rozmezí od prvního až do čtvrtého stupně.⁴³

Nutno podotknout, že v oblasti zaměřené na kvalitní rozvoj dětí s nadáním v MŠ lze nalézt jisté mezery, na něž poukazuje ve své Tematické zprávě Česká školní inspekce. Jde o to, že ačkoliv jsou v ŠVP stanoveny a popsány podmínky pro výchovně-vzdělávací proces zaměřený na nadané, v plánech profesního rozvoje pedagogických pracovníků takto zaměřená témata chybí, což může vést k jistým pochybnostem o připravenosti organizace na vzdělávání těchto dětí.⁴⁴

⁴⁰ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *PODPŮRNÁ OPATŘENÍ*. [online] © 2013-2018 MŠMT. [cit. 18. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/podpurna-opatreni#otazka1>

⁴¹ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

⁴² Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (úplné znění k 1. lednu 2018)*. op. cit. s. 35

⁴³ Tamtéž, s. 37

⁴⁴ Česká školní inspekce. *Tematická zpráva, Vzdělávání nadaných, talentovaných a mimořádně nadaných dětí a žáků*. [online] Praha, 2016. Č.j. ČŠIG-3772/16-G2. [cit. 18. 3. 2018] s. 4-5. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/TZ_Podpora_mimoradne_nadanych/html5/index.html?&locale=ENG&pn=5

2 BYSTROST A NADÁNÍ

Než bude uvedena samotná charakteristika dítěte, jehož schopnosti dosahují mimořádné úrovně, již předčí své vrstevníky, je třeba si nejprve objasnit pojmy s touto problematikou úzce související. Jejich definování a pochopení je předpokladem pro správnou identifikaci dětí v kolektivu. Zároveň umožní následné naplňování výchovně-vzdělávací činnosti, která povede k rozvoji a podpoře nadání u dítěte.

Problematicke týkající se nadaných dětí je, zejména v současnosti, věnována zvýšená pozornost. Jedním z důvodů může být neustále vzrůstající tlak na výkon dítěte a zároveň s tím zvyšující se požadavky na nejvhodnější využívání jeho vrozených dispozic, tedy nadání či talentu.⁴⁵ V návaznosti na to mohou nastat situace, kdy schopnosti dětí mohou být například rodiči silně přeceňovány. V takovém případě jde o děti, které jsou na základě jejich šikovnosti, píce, snahy o nové poznání a sebevědomí při plnění úkolů považovány za nadané, ačkoliv se o nadání jednat nemusí.⁴⁶ Je tedy třeba, aby učitel znal kritéria a hranice, kdy hovoříme pouze o bystrosti a kdy naopak zvažujeme, zda je dítě nadané či talentované.

2.1 Bystrost

Rozlišit nadání a bystrost je nelehký úkol nejen pro rodiče dětí, ale obtíže při diferenciaci obou termínů se mohou vyskytnout i u pedagogů.⁴⁷ Závěrečnou diagnózu, která určí, zda jde či nejde o nadání, stanovuje vždy příslušný expert a odborník touto problematikou se zabývající, mezi něž učitel nespadá. Seznámení se s procesem identifikace nadaných dětí, odborníky a zařízeními, zabývajícími se touto problematikou, bude provedeno v poslední kapitole.

Bystré dítě se skutečně může ve větším kolektivu jevit jako mimořádně schopné až nadané. Stejně tak jako u dítěte s nadáním, i u něj lze zaznamenat rysy, kterými v kolektivu vrstevníků často vyčnívá. Mezi tyto znaky patří i skutečnost, že se do výchovně-vzdělávacího procesu

⁴⁵ JANDA, Miroslav, ŠTÁVA, Jan. VĚCHTOVÁ, Gabriela. *Výchova a vzdělávání nadaných žáků*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6552-9. s.18

⁴⁶ HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Pět pohledů na nadání*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3857-4. s. 83-84

⁴⁷ HAVIGEROVÁ, Jana Marie. KŘOVÁČKOVÁ, Blanka. *Co bychom měli vědět o nadání*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-092-4. s. 11

zapojuje téměř bez větších obtíží, postupy, metody a učební formy stanovené pedagogem jsou pro něj zcela vyhovující.⁴⁸

Bystrost se u dětí odráží také v jejich kreativitě a nápaditosti, které uplatňují nejen v rámci procesu učení, ale spatříme je i ve způsobu trávení jejich volného času či při řešení každodenních situací. Je tedy zřejmé, že takovýto jedinec přichází velmi často s novými nápady, jež se následně snaží prosadit a realizovat. Úkoly a úlohy se pokouší jak vymýšlet, tak zároveň úspěšně řešit. V případě, kdy mu je pedagogem zadána práce, ochotně ji přijímá a plní dle požadovaných instrukcí.⁴⁹

Bystrý jedinec dosahuje v učebním procesu velmi dobrých studijních výsledků, které jsou pro něj zcela uspokojující. Lze tedy usoudit, že takové dítě nemá tendenci být vůči svým výkonům příliš kritické. S poměrně dobrou úrovní schopností, dovedností a znalostí získanými a osvojenými si prostřednictvím učení, je spjatá dobrá funkce paměti. Na velice dobré úrovni je zejména fáze zapamatování umožňující mu uchovat v paměti a následně si vybavit mnoho informací, jež zdokonalují jeho všeobecný přehled.⁵⁰

Dítě si vytváří vztahy se svými vrstevníky, je u nich velmi oblíbené. Projevují se u něj vůdcovské sklony, jež se snaží uplatnit zejména v rámci svého působení v třídním kolektivu a dalších vrstevnických skupinách, jejichž je členem. Jeho úspěšnost a spokojenost s dosahovanými výsledky se odráží i v jeho vztahu ke škole, k níž zaujímá převážně kladný postoj.⁵¹

Ačkoliv je bystré dítě šikovné a jeho výsledky v rámci učebního procesu jsou velmi uspokojivé, je třeba brát v potaz, že jeho schopnosti, dovednosti jsou přece jen ve větší míře odlišné oproti jedincům s nadáním. Využití učební pomůcky, materiály a postupy zajišťující úspěšný a efektivní výchovně-vzdělávací proces u bystrých žáků, jsou nedostačující pro žáky nadané, které vyžadují naprosto odlišné specifické vzdělávací pomůcky, materiál i přístup pedagoga.⁵²

⁴⁸ BUDÍNOVÁ, Irena. BLAŽKOVÁ, Růžena. VAŇUROVÁ, Milena. DURNOVÁ, Helena. Úlohy z matematiky pro bystré a nadané děti prvního stupně ZŠ, jejich učitele a rodiče: škály pro identifikaci nadání, zkušenosti s nadanými žáky. Brno: Edika, 2016. ISBN 978-80-266-1012-0. s. 8

⁴⁹ Tamtéž, s. 8

⁵⁰ HAVIGEROVÁ, Jana Marie. KŘOVÁČKOVÁ, Blanka. *Co bychom měli vědět o nadání*. 2011. op. cit. s. 11-12

⁵¹ HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Pět pohledů na nadání*. 2011. op. cit. s. 84

⁵² HAVIGEROVÁ, Jana Marie. KŘOVÁČKOVÁ, Blanka. *Co bychom měli vědět o nadání*. 2011. op. cit. s. 12

2.2 Nadání

Nadání je pojem, na který lze při snaze o jeho pochopení či charakterizování nahlížet z mnoha úhlů, neboť neexistuje jednotná definice.

Čas, který je od samotného počátku zkoumání tomuto tématu věnován, přinesl mnoho definic a teorií, které se snaží objasnit podstatu nadání a vysvětlit zákonitosti s tímto problémem spojené. Pokud bychom existující teorie a definice chtěli spočítat, dle některých autorů lze hovořit o více než jednom stu různých formulací.⁵³ Předmětné formulace kladou důraz na skutečnost, že mimořádně nadaní jedinci jsou účastníky edukačního procesu v běžných školách a pro svůj optimální rozvoj a vzdělávání vyžadují specifické intervence. Je proto nutné si tuto skutečnost uvědomovat a vzdělávací podmínky jim přizpůsobovat.⁵⁴

Paul Witt spolupracující s Center for Gifted Education⁵⁵ charakterizoval nadané dítě následovně: „*Nadané nebo talentované je to dítě, které soustavně vykazuje významné výkony v jakékoliv hodnotné oblasti snažení.*“⁵⁶ Wittův pohled se stal inspirací pro De Haana a Havighursta, jejichž pojetí se výše zmíněnému mírně podobá. Je zároveň považováno za jednu z prvních formulací odhalujících oblasti, ve kterých daný jedinec může svými schopnostmi vynikat. Jedná se o oblast intelektu, tvořivosti, vědy, vůdcovství, mechanických schopností a výtvarného umění.⁵⁷

Jedna z nejznámějších definic byla ustanovena v 70. letech v USA, a to na základě potřeby zlepšení a zkvalitnění vzdělávacího systému pro nadané.⁵⁸ Tuto definici stanovil politik a školský inspektor Sidney Percy Marland, jenž věnoval svůj čas zkoumáním podmínek ve školských institucích, jejichž výchovně-vzdělávací činnost byla zaměřena na žáky vykazující

⁵³ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-197-3. s. 20

⁵⁴ PORTEŠOVÁ, Šárka. *Jak definovat nadání?* [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 20. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-odborniky-jak-definovat-nadani>

⁵⁵ „Jedná se o centrum sídlící ve Virginii ve Williamsburgu. Jeho cílem je poskytovat poradenské služby, nabízet programy a poskytovat vhodné materiály osobám, jež pracují či se podílí na rozvíjení a podpoře talentu a nadání u žáků. Cílovou skupinou jsou tedy rodiče, pedagogové, absolventům škol i samotní nadaní.“ (William & Mary School of Education, Professional Development. [online] © 2018 William & Mary. [cit. 20. 3. 2018] Dostupné z: <http://education.wm.edu/centers/cfge/profdev/index.php>)

⁵⁶ ŠKRABÁNKOVÁ, Jana. *Žijeme s nadáním*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7464-137-4. s. 16

⁵⁷ PORTEŠOVÁ, Šárka. *Jak definovat nadání?* [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 20. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-odborniky-jak-definovat-nadani>

⁵⁸ ŠKRABÁNKOVÁ, Jana. *Žijeme s nadáním*. 2012. op. cit. s. 15

známky talentu a nadání.⁵⁹ Svým působením a pozorováním učebního procesu na školách dospěl k závěru, že edukační systém pro nadané děti má velké mezery, které je třeba napravit a tuto teorii poté přednesl před kongresem USA.⁶⁰ Nadané označil následovně: „Vysoce nadaní disponují reálnými potenciálními schopnostmi, které jsou výrazem jejich možností vysokých výkonů v intelektuální, kreativní, umělecké (hudební či výtvarné) nebo jiné specifické akademické oblasti, nebo výrazem jejich neobyčejných vůdcovských kvalit. Jsou to děti, které proto, aby mohly uskutečnit svůj příspěvek pro sebe i společnost, vyžadují diferencovanou nabídku výuky a podnětná opatření, jaká v běžné škole obvykle nejsou k dispozici“.⁶¹ Uvedená definice ale neudává přesné hranice či kritéria pro jednotlivé oblasti, podle nichž by se následně dalo usoudit, kdy dítě můžeme označit za nadprůměrně nadané. Kritici také upozorňují na vynechání významné role sociálního prostředí, v němž dítě žije nebo se v něm pohybuje, jelikož má i ono výrazný dopad na jeho rozvoj.⁶²

Zakladatelka Evropské rady pro vysoké schopnosti, jejich výzkum a rozvoj, Joan Freeman, považuje za vysoce nadané jedince zejména ty, kteří prokazují ve své aktivitě vysoké a mimořádné nadprůměrné schopnosti bez ohledu na pole jejich působnosti. Dále do této kategorie spadají osoby, jež se zatím nepodrobily odbornému vyšetření zaměřenému na odhalení prvků vykazující nadanost či talent. Nadání se může projevat ve více sférách najednou anebo jde pouze o mimořádné výsledky v jedné oblasti. Freemanová poukazovala také na to, že tyto děti pro svůj rozvoj vyžadují jiné podmínky než ty, jaké jim klasické školy mohou poskytnout.⁶³

Zásadní formulace nadání vzešla na zasedání společnosti Columbus Group,⁶⁴ která byla následně publikována a potvrzovala, že: „(...) nadání je asynchronní (nerovnoměrný) vývoj, ve kterém se kombinují zrychlené rozumové schopnosti a zvýšená intenzita k vytvoření

⁵⁹ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 21

⁶⁰ PORTEŠOVÁ, Šárka. *Jak definovat nadání?* [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 20. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-odborniky-jak-definovat-nadani>

⁶¹ MÖNKS, F. J. YPENBURG, H. Irene. *Nadané dítě: rukověť pro rodiče a učitele*. Praha: Grada, 2002. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0445-5 s. 16

⁶² Tamtéž, s. 16

⁶³ ŠKRABÁNKOVÁ, Jana. *Žijeme s nadáním*. 2012. op. cit. s. 14-15

⁶⁴ Jedná se o společnost založenou roku 1991 odborníky působících v různých oblastech (průmyslové, zemědělské, politické i školské), kteří usilovali o zajištění podmínek a tvorbu dalších možností, jež by zajistily stálý rozvoj. Na výše zmíněném zasedání pronesli definici nadání, která se stala následně velmi zásadní a ovlivnila tak úvahy a teorie dalších odborníků, zabývajících se touto problematikou. (HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Pět pohledů na nadání*. 2011. op. cit. s. 21).

*vnitřních zkušeností a povědomí, které jsou svou kvalitou odlišné od normy. Tato nerovnoměrnost se zvyšuje spolu s vyšší intelektovou kapacitou. Tento fakt – tato jedinečnost – činí nadané obzvláště zranitelnými a vyžadují tak změny v rodičovské výchově, školním vzdělávání i poradenské činnosti, aby se mohli optimálně rozvíjet“.*⁶⁵

Pojem nadání bývá velice často zaměňován s dalším odborným termínem, a to talentem. Ve skutečnosti se jedná o samostatný pojem, který s nadáním skutečně úzce souvisí, ale jeho význam je rozdílný.⁶⁶ Rozdíly nacházíme také v charakteristikách nadání a talentu. Autoři tyto pojmy rozlišují na základě kvantitativních, vývojových, obsahových hledisek či podle míry jejich obecnosti⁶⁷ nebo také dle stupně aktualizace.⁶⁸

Někdy se například význam nadání užívá jako označení nadprůměrné úrovně intelektových schopností. Talent zase může vymezovat mimořádné dovednosti v oblastech pohybových i uměleckých – výtvarných i hudebních.⁶⁹ Z genetického hlediska je dále míra nadání záležitostí vrozených předpokladů, tedy vloh,⁷⁰ a talent označuje jejich projevy ovlivněné prostředím.⁷¹

I přes evidentní rozdíly ve významech těchto dvou termínů se někteří autoři přiklání k jejich rovnocennosti a užívají je tedy jako synonyma.⁷²

2.2.1 Modely nadání

Modely nadání v současných odborných textech nahrazují složité a zdlouhavé definice. Můžeme se setkat s modely prostšími nebo rozpracovanějšími a složitějšími,⁷³ ale také

⁶⁵ FOŘTÍK, Václav. FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0969-0. s.14

⁶⁶ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 19

⁶⁷ HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Pět pohledů na nadání*. 2011. op. cit. s. 18

⁶⁸ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 19

⁶⁹ MÖNKS, F. J. YPENBURG, H. Irene. *Nadané dítě: rukověť pro rodiče a učitele*. 2002. op. cit. s. 29

⁷⁰ „Vrozené fyziologicko-anatomické zvláštnosti především nervové soustavy; častěji však vrozené skupiny dispozic či schopností umožňující dosáhnou mimořádných a speciálních znalostí či dovedností; nejčastěji se dělí na oblasti rozumových schopností, na oblast, ve které se projevují vlastnosti nervové soustavy a oblast citového života.“ (HARTL, Pavel. HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X. s. 673)

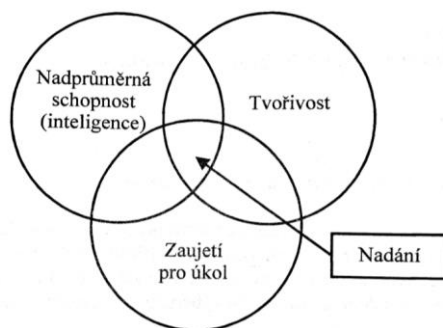
⁷¹ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 19

⁷² MÖNKS, F. J. YPENBURG, H. Irene. *Nadané dítě: rukověť pro rodiče a učitele*. 2002. op. cit. s. 29

⁷³ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 23

s modely, které nejsou protikladné a nestojí proti sobě, ale vzájemně se doplňují nebo prolínají.⁷⁴

Pověstný a velmi často využívaný model je tzv. „Renzulliho tříkruhový model“ koncipovaný americkým psychologem Josephem S. Renzullim⁷⁵, který nadání vnímal jako soulad v kooperaci tří elementárních složek.⁷⁶ Jednou z těchto tří částí je tzv. nadprůměrná schopnost zahrnující schopnosti obecné i specifické.⁷⁷ Obecné schopnosti jsou prostředkem pro nabývání nových informací, propojení zkušeností a přizpůsobení se tak novým situacím. Specifické schopnosti jsou naopak zaměřeny na zisk informací a zkušeností z konkrétně zaměřených aktivit či oblastí.⁷⁸ Druhou složkou, která je v součinnosti s ostatními dvěma složkami, je tvořivost, ve vztahu k oboru, v nichž jedinec vykazuje známky nadprůměrných schopností.⁷⁹ Zároveň je tvořivost projevována v jedinečnosti myšlení a tvůrčími schopnostmi.⁸⁰ Angažovanost v úkolu je třetí částí tohoto modelu. Jde o motivaci, jejíž síla a schopnost zaujmout, se projevuje při plnění daného úkolu. Tento model tedy popisuje reciproční vazby mezi jednotlivými schopnostmi, které jsou typické pro jedince s nadáním, a zároveň poukazuje na skutečnost, že rozvoj nadání je závislý mimo jiné i na dalších faktorech.⁸¹

Obrázek č. 1 – Renzulliho tříkruhový model (MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. s. 24)

⁷⁴ HAVIGEROVÁ, Jana Marie. KŘOVÁČKOVÁ, Blanka. *Co bychom měli vědět o nadání*. 2011. op. cit. s. 7

⁷⁵ KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4502-2. s. 128

⁷⁶ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 23

⁷⁷ Tamtéž, s. 23

⁷⁸ *Multidimenzionální modely talentu a nadání*. [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 23. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-odborniky-modely-nadani>

⁷⁹ KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. 2014. op. cit. s. 128

⁸⁰ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 23

⁸¹ KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. 2014. op. cit. s. 129

Profesor François Gagné je známý jako tvůrce teorie o rozvoji nadání, tzv. diferencovaného modelu talentu a nadání.⁸² Nadání reprezentuje jako samostatné či vzájemně se prolínající a doplňující přirozené mimořádné schopnosti, které umožňují nadstandardní výkon v jedné či více oblastí. Talentem označuje schopnosti rozvinuté a získané určitou aktivitou, průpravou.⁸³ Ve středu modelu jsou umístěny tzv. katalyzátory rozdělené na vnitřní a vnější, jež mají na projevení nadání a talentu vliv.⁸⁴ Obecné nadání rozděluje do čtyř primárních skupin, a to intelektových, tvořivých, socioafektivních a senzomotorických, které se postupně uplatňují v konkrétních oblastech.⁸⁵ Tento model klade důraz na podstatu učení a zároveň je pro současnou výchovu a vzdělávání dětí s nadáním velice zásadní⁸⁶, i proto, že podněcuje společnost k vytváření podmínek, tedy katalyzátorů, které umožní vrozený potenciál přetransformovat v talent.⁸⁷

Dalším modelem jistě stojícím za zmínku, je model s názvem „Pentagonální model nadání“, vytvořený R. J. Sternbergem. Stanovuje požadavky, jejichž splnění je nezbytné z důvodu identifikace a označení jedince za nadaného.⁸⁸ Tato kritéria zahrnují jednak vymykání dítěte v jednotlivých či ve vícero oblastech, a to zejména při srovnání schopností a dovedností se svými vrstevníky. Dále se k tomuto modelu řadí kritérium vyžadující prokázání mimořádných schopností, jimiž dítě disponuje, prostřednictvím vyšetření, testů a měření, která mohou probíhat opakovaně. Významnou roli hraje také společnost a prostředí, s nimiž je ve vzájemné interakci. Je důležité, aby okolí bylo schopné a ochotné jeho nadprůměrné schopnosti dostatečně ocenit.⁸⁹

Lze také zmínit jeho další teorii, tzv. „Triarchický model nadání“. Sternberg zaujímal výrazný odstup vůči měření IQ prostřednictvím inteligenčních testů, které dle něj nedokáží

⁸² PROF. DR. FRANÇOIS GAGNE. [online] © 2018 Pusat PERMATApintar Negara. [25. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.ukm.my/icgate/speakers/francoys-gagne/>

⁸³ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 25

⁸⁴ GIGER, Matthias. *Gagné's Differentiated Model of Giftedness and Talent*. [online] © 2006 Gigers.com [25. 3. 2018] Dostupné z: http://www.gigers.com/matthias/gifted/gagne_dmgt.html

⁸⁵ *Multidimenzionální modely talentu a nadání*. [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 25. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-odborniky-modely-nadani>

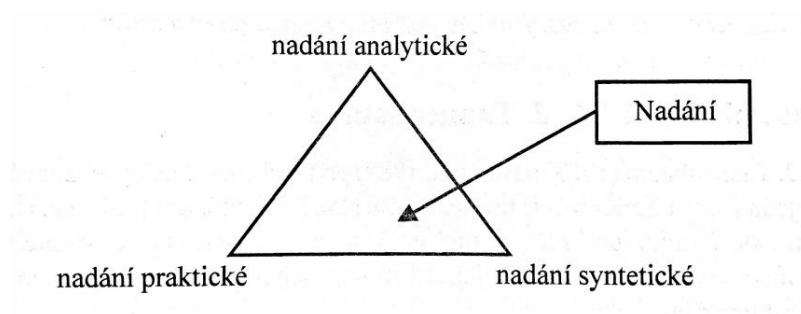
⁸⁶ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 25

⁸⁷ KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. 2014. op. cit. s. 129

⁸⁸ ŠTÁVA, Jan. a kol. *Příručka pro práci s nadanými žáky*. [online] 1. vydání. Ostrava: VŠB – Technická univerzita Ostrava 2012. ISBN 978-80-248-2673-8. [cit. 26. 3. 2018]. Dostupné také z: http://ksv-projekty.vsb.cz/icpn/repo/2.Prirucka_pro_praci_s_nadanymi_zaky.pdf

⁸⁹ ŠKRABÁNKOVÁ, Jana. *Žijeme s nadáním*. 2012. op. cit. s. 22

zpracovat a zachytit úroveň reagování jedince v pro něj zatím cizích a nepoznaných okamžicích.⁹⁰ Cílem této teorie bylo objasnit myšlenkové procesy a jejich jednotlivé prvky, které mají vliv na úspěšné řešení úkolů.⁹¹ Intelligence je dle něj schopnost, jež člověku umožňuje vzdělávat se skrze své zkušenosti, napomáhá mu uvažovat a zapamatovat si podstatné. Rozlišil tři druhy nadání: analytické, syntetické a praktické. Úspěšnost spočívá v jejich vyváženosti.⁹²

Obrázek č. 2 – Triarchický model nadání (MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. s. 25)

2.2.2 Druhy nadání

Mimořádné výkony, které by u jedince poukazovaly na přítomnost talentu a nadání, se mohou projevit v různých oblastech. Lze hovořit o tzv. formách nadání, jimiž myslíme nadprůměrné výkony v oblastech intelektu, tvořivosti, umění.⁹³ Dále sem spadají i pohybové, praktické a sociální schopnosti a dovednosti.⁹⁴ Vysoké nadání se může projevovat v jedné oblasti, případně v jejich různých kombinacích.

S nadáním se často pojí termín „intelligence“, jenž bývá chápán jako schopnost umožňující učení a poznávání. Psycholog Howard Gardner zabývající se inteligencí, koncipoval tzv. teorii mnohonásobné inteligence.⁹⁵ Touto teorií, která byla stanovena roku 1983, publikoval

⁹⁰ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 25

⁹¹ HRÁBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadání: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Grada, 2009. Psyché. ISBN 978-80-247-1998-6. s. 59

⁹² MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 25

⁹³ MÖNKES, F. J. YPENBURG, H. Irene. *Nadané dítě: rukověť pro rodiče a učitele*. 2002. op. cit. s. 27

⁹⁴ *Nadané dítě*. [online] © 2012 MATCOMP s. r. o., Pedagogicko-psychologická poradna Třebíč. [cit. 25. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.ppptrebic.cz/prectete-si/nadane-dite>

⁹⁵ ČLOVĚK MÁ 8 DRUHŮ INTELIGENCE. JAK JSTE NA TOM VY? [online] © 2009–2018 National Geographic Society and VLTAVA LABE MEDIA a.s. [cit. 25. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.national-geographic.cz/clanky/clovek-ma-8-druhu-intelligence-jak-jste-na-tom-vy.html>

své myšlenky, že inteligenční kvocient (dále jen „IQ“) nezaznamenává širokou škálu schopností a dovedností člověka a stejně tak ani IQ neodkrývá určité podstatné sféry inteligence.⁹⁶

Koncepce teorie spočívá v rozdělení inteligence do devíti dimenzí, které lze charakterizovat jako centra nadání. Teorie hovoří o těchto devíti druzích inteligence: logicko-matematické, prostorové, lingvistické, tělesně-pohybové (kinestetické), hudební (hudebně-rytmické), intrapersonální, interpersonální, přírodovědné a existenciální.⁹⁷

Logicko-matematická inteligence se vztahuje k řešení nonverbálních problémů, chápání znaků, symbolů. Předmětnou dimenzi lze rozvíjet jakoukoliv početní aktivitou či prostřednictvím rozřešení různých hádanek.⁹⁸ Jde o typ inteligence, již mají nejlépe rozvinutou zejména matematici, vědci, programátoři apod.⁹⁹

Lingvistická, neboli jazyková, inteligence je spjata s funkcí jazyka v mluvené či psané podobě. Člověk, který touto inteligencí disponuje, nemá obtíže se vyjádřit, sdělit své názory a myšlenky. Zároveň má předpoklady k nadání pro dorozumívání se cizími jazyky.¹⁰⁰ Rozvíjet tuto inteligenci lze prostřednictvím čtení, psaní, vyprávění různých povídek a příběhů i dalšími aktivitami podporujícími například rozvoj slovní zásoby.¹⁰¹

Člověku, který má rozvinutou prostorovou inteligenci, nedělá problém vnímat a orientovat se v prostoru, rovněž nemá narušenou schopnost vizualizace nebo imaginace. Prostorová dimenze inteligence dále umožňuje snadnější zapamatování informací vizuálního typu, jako jsou fotografie, filmy, plakáty, obrazy apod.¹⁰²

Dalšími zmíněnými typy inteligence jsou intrapersonální a interpersonální zaměřené na zdokonalenou schopnost vnímat a chápat druhé či sebe samého. Je zde také zahrnuta

⁹⁶ ŠNADROVÁ, Lenka. *Kolik existuje typů inteligence?* [online] © 2018 Mensa ČR. [cit. 25. 3. 2018]. Dostupné z: <http://deti.mensa.cz/index.php?pg=home--aktualni-deni&aid=260>

⁹⁷ Tamtéž

⁹⁸ FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Talent a nadání: jejich rozvoj ve volném čase*. Aktualiz. vyd. Praha: NIDM – Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2009. ISBN 978-80-86784-75-5. s. 15

⁹⁹ ŠNADROVÁ, Lenka. *Kolik existuje typů inteligence?* [online] © 2018 Mensa ČR. [cit. 25. 3. 2018]. Dostupné z: <http://deti.mensa.cz/index.php?pg=home--aktualni-deni&aid=260>

¹⁰⁰ ČLOVĚK MÁ 8 DRUHŮ INTELIGENCE. JAK JSTE NA TOM VY? [online] © 2009–2018 National Geographic Society and VLTAVA LABE MEDIA a.s. [cit. 25. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.national-geographic.cz/clanky/clovek-ma-8-druhu-intelligence-jak-jste-na-tom-vy.html>

¹⁰¹ FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Talent a nadání: jejich rozvoj ve volném čase*. 2009. op. cit. s. 15

¹⁰² Tamtéž, s. 16

emocionální stránka člověka. Zatímco intrapersonální je zaměřená na vztah a vnímání sebe samého, interpersonální se vztahuje na vnímání a chápání pocitů, nálad druhých lidí.¹⁰³

Posledním z vyčtených typů je tzv. existenciální inteligence zaměřená na otázky lidského bytí.¹⁰⁴ Jde zároveň o doposud posledním prokázanou dimenzi inteligence.¹⁰⁵ Na základě této teorie se předpokládá, že je prakticky nemožné dosahovat mimořádné úrovně ve více dimenzích inteligence.¹⁰⁶

Logicko-matematická a jazyková inteligence jsou měřitelné prostřednictvím různých testů a jsou považovány za podmínku či předpoklad pro úspěšné učení. Hudební, prostorová a kinestetická inteligence se tak snadno měřit nedají a orientují se spíše na tvůrčí činnost. Zbývající dimenze inteligence (intrapersonální, interpersonální, přírodovědné a existenciální) jsou spjaté s kvalitním životem a s tím i souvisejícími vztahy s okolím.¹⁰⁷

Nadání lze třídit na základě činností, jelikož se projevuje pouze v určitých aktivitách. Jednoznačné seřazení typů nadání je prakticky nemožné. Při pokusech o nastínění klasifikace druhů nadání je odpoutání se od charakteristik nadání a talentu, a nalezení jim nadřazených složek, více než nutné.¹⁰⁸ Většina autorů ve své literatuře však poukazuje a zachází s těmito druhy nadání: intelektové, pohybové, praktické a umělecké.¹⁰⁹

Intelektové nadání

Rozumové, neboli intelektové, nadání je nejčastějším předmětem psychologických výzkumů, z čehož lze usoudit, že se jedná o jednu z nejlépe prozkoumaných oblastí týkající se problematiky nadání.¹¹⁰ Zásadním pojmem, resp. veličinou, která souvisí s tímto druhem

¹⁰³ HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Pět pohledů na nadání*. 2011. op. cit. s. 28

¹⁰⁴ ŠKRABÁNKOVÁ, Jana. *Žijeme s nadáním*. 2012. op. cit. s. 10–13

¹⁰⁵ ŠNADROVÁ, Lenka. *Kolik existuje typů inteligence?* [online] © 2018 Mensa ČR. [cit. 25. 3. 2018]. Dostupné z: <http://deti.mensa.cz/index.php?pg=home--aktualni-deni&aid=260>

¹⁰⁶ Tamtéž

¹⁰⁷ *ČLOVĚK MÁ 8 DRUHŮ INTELIGENCE. JAK JSTE NA TOM VY?* [online] © 2009–2018 National Geographic Society and VLTAVA LABE MEDIA a.s. [cit. 27. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.national-geographic.cz/clanky/clovek-ma-8-druhu-intelligence-jak-jste-na-tom-vy.html>

¹⁰⁸ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 29

¹⁰⁹ PLÍČKOVÁ, Michaela. *Pojetí nadání III: Tvůrčí talent, kognitivní nadání a další oblasti*. [online] © 2013 Talentovani.cz [cit. 25. 3. 2018] Dostupné z: http://talentovani.cz/o-nadani-a-nadanych/-/asset_publisher/wE1N/content/pojeti-nadani-iii-tvurci-talent-kognitivni-nadani-a-dalsi-oblasti

¹¹⁰ HRÁBKOVÁ, Lenka. RIZIKOVÉ SKUPINY, TYPY A PROFILY NADANÝCH ŽÁKŮ (STUDENTŮ). *Svět nadání, Časopis o nadání a nadaných*. Číslo 2, ročník I., 2012. s. 16–30. [cit. 25. 3. 2018]. Dostupné také z: <http://www.talentovani.cz/documents/10157/e17b291e-e968-475f-bd26-9f8d307ed87f>

nadání je IQ určující míru inteligence. Mnoho odborníků vychází z předpokladu, že díky vysoce nadprůměrnému intelektu se dítě dokáže rozvíjet v dalších oblastech.¹¹¹

Předmětné nadání zahrnuje formy, v nichž je schopen jedinec excelovat. Mohou jimi být tzv. specifické akademické vloh, mezi něž patří např. matematické nadání spočívající v excelentní úrovni matematických schopností a zájmů, dále lingvistické nadání či nadání v oblasti přírodních věd.¹¹²

Děti s intelektovým nadáním jsou oproti svým vrstevníkům charakteristické velkým náskokem ve vývoji v různých oblastech, jako je řeč, psaní, čtení.¹¹³ S tímto náskokem je spojena touha po poznání a získávání nových informací. Velice často proto rozumově nadané děti vyhledávají další aktivity realizované v jejich volném čase, např. navštěvují počítačové, technické či přírodovědecké kroužky.¹¹⁴

Pohybové nadání

Pohybové nadání je spjato s mimořádnými schopnostmi v motorických aktivitách. Pohyb je pro každého člověka přirozenou činností. Z hlediska takto zaměřeného talentu však nejde pouze o pohyb samotný, nýbrž většinou souvisí s kreativním i rozumovým nadáním.¹¹⁵ Za typické pohybové nadání lze, ve světle uvedeného, považovat vysokou úroveň v oblasti sportu, ale také tance.¹¹⁶

Umělecké nadání

Umělecké nadání spočívá většinou v hudebním a výtvarném umění. Rozvoj uměleckých vloh je silně ovlivněn okolím, které by mělo dítě seznámit s uměním a dále vztah a postoj k němu podporovat v jeho různých podobách.¹¹⁷ Pro rozvoj vloh je třeba tréninku a cvičení, což je z časového hlediska náročné. Jako příklad potřeby rozvíjet a trénovat vloh lze uvést hudební

¹¹¹ PLÍČKOVÁ, Michaela. *Pojetí nadání III: Tvůrčí talent, kognitivní nadání a další oblasti*. [online] © 2013 Talentovani.cz [cit. 25. 3. 2018] Dostupné z: http://talentovani.cz/o-nadani-a-nadanych/-/asset_publisher/wE1N/content/pojeti-nadani-iii-tvurci-talent-kognitivni-nadani-a-dalsi-oblasti

¹¹² MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 29

¹¹³ PLÍČKOVÁ, Michaela. *Pojetí nadání III: Tvůrčí talent, kognitivní nadání a další oblasti*. [online] © 2013 Talentovani.cz [cit. 25. 3. 2018] Dostupné z: http://talentovani.cz/o-nadani-a-nadanych/-/asset_publisher/wE1N/content/pojeti-nadani-iii-tvurci-talent-kognitivni-nadani-a-dalsi-oblasti

¹¹⁴ DOČKAL, Vladimír. *Zaměřeno na talenty, aneb, Nadání má každý*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-840-3. s. 189

¹¹⁵ Tamtéž, s. 204

¹¹⁶ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 29

¹¹⁷ MÖNKS, F. J. YPENBURG, H. Irene. *Nadané dítě: rukověť pro rodiče a učitele*. 2002. op. cit. s. 29

nadání projevující se u dítěte obvykle v brzkém věku. Pouze vlastní pílí a procvičováním mohou jeho hudební schopnosti dosáhnout mimořádné úrovně.¹¹⁸ Kromě předchozích dvou uvedených umění sem dále řadíme literární, či dramatické nadání.¹¹⁹

Praktické nadání

Člověk disponující praktickým nadáním bývá většinou velmi kreativní a tvůrčí, např. při hledání různých alternativ a řešení některých úkolů. Praktické nadání se vyznačuje také schopností řídit se určitými postupy a jejich pořadím, tedy jednotlivé kroky si rychle zapamatovat.¹²⁰ Zásadní formou v této kategorii je jistě manuální nadání, kterému mnoho odborníků doposud nepřikládalo hlubší význam. Oproti předchozímu manuálnímu nadání jsou zde zahrnuty i mimořádné schopnosti v oblastech sociální, pedagogické, organizační či pečovatelské, jimž bylo při zkoumání této problematiky věnováno více prostoru a času.¹²¹

¹¹⁸ MÖNKS, F. J. YPENBURG, H. Irene. *Nadané dítě: rukověť pro rodiče a učitele*. 2002. op. cit. s. 29

¹¹⁹ PLÍČKOVÁ, Michaela. *Pojetí nadání III: Tvůrčí talent, kognitivní nadání a další oblasti*. [online] © 2013 Talentovani.cz [cit. 25. 3. 2018] Dostupné z: http://talentovani.cz/o-nadani-a-nadanych/-/asset_publisher/wE1N/content/pojeti-nadani-iii-tvurci-talent-kognitivni-nadani-a-dalsi-oblasti

¹²⁰ PLÍČKOVÁ, Michaela. *Pojetí nadání III: Tvůrčí talent, kognitivní nadání a další oblasti*. [online] © 2013 Talentovani.cz [cit. 25. 3. 2018] Dostupné z: http://talentovani.cz/o-nadani-a-nadanych/-/asset_publisher/wE1N/content/pojeti-nadani-iii-tvurci-talent-kognitivni-nadani-a-dalsi-oblasti

¹²¹ DOČKAL, Vladimír. *Zaměřeno na talenty, aneb, Nadání má každý*. 2005. op. cit. s. 215–217

3 DÍTĚ S NADÁNÍM V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

Správná identifikace nadaného dítěte ve skupině vrstevníků je procesem velice náročným. Proto je důležité se nejprve seznámit s jednotlivými specifiky nadaného dítěte. Tím se následně zvyšuje pravděpodobnost, že budeme schopni takové dítě v kolektivu správně odhalit. Cílem této kapitoly je charakterizování dítěte s nadáním a objasnění jednotlivých znaků, kterými se oproti ostatním dětem liší.

V současné době lze problematiku týkající se nadaných dětí považovat za fenomén, a to i přesto, že tomuto tématu byla již dříve z řad odborníků věnována pozornost. Výsledky provedených výzkumů prokazují, že dítě v předškolním věku může vykazovat známky nadání nejen v uměleckých či sportovních oblastech, nýbrž je u nich možné diagnostikovat i intelektové (rozumové) nadání.¹²² Jednou z možností, jak nejlépe a nejvíce rozvinout nadání, je právě jeho raná identifikace.¹²³

3.1 Charakteristika nadaného dítěte v předškolním věku

Zkoumáním osobnosti nadaných dětí se po dlouhou dobu, v rámci svých výzkumů a studií, zabývala řada odborníků. Důvodem byla snaha o potvrzení hypotéz, že nadání je možné identifikovat prostřednictvím charakteristik. Jejich platnost však doposud nebyla podložena. V dnešní době počet jednotlivých charakteristik přesahuje hranici jednoho sta,¹²⁴ přičemž v pedagogické praxi jsou využívány spíše pro orientační a identifikační účely. Jsou oporou při prvotním odhalení nadaného dítěte v kolektivu.¹²⁵

Slovenská ředitelka školy pro mimořádně nadané děti a gymnázia, Jolana Laznibatová¹²⁶, vytvořila charakteristiku nadání dětí na základě tří elementárních znaků: všeobecných, tvořivých a učebních. Všeobecnými znaky označila různorodé zájmy dítěte, dále jeho schopnost raného čtení, bohatou slovní zásobu, excelentní úroveň paměti a pozornosti a další.

¹²² PACHOLÍK, Viktor. a kol. *Specifika edukace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2015. ISBN 978-80-7454-566-5. s. 123

¹²³ HRÁBKOVÁ, Lenka. *Mimořádně nadané děti ve škole a v rodině*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2010. Skripta. ISBN 978-80-7414-319-9. s. 15

¹²⁴ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 31

¹²⁵ MACHŮ, Eva. a kol. *Identifikace a vzdělávání nadaných a talentovaných dětí – dobrá praxe pro Evropu*. Zlín: Krajská pedagogicko-psychologická poradna a ZDVPP, 2016. ISBN 978-80-906400-2-3. s. 13

¹²⁶ Její stručný životopis, ocenění a ohlasy aj. lze nalézt na webových stránkách <http://www.laznibatova.sk/sk>.

Originalita, fantazie, dokonalé estetické vnímání či zvýšená impulzivnost až výbušnost jsou zahrnuty v druhé zmíněné oblasti, tj. tvořivých znacích. Třetím znakem, který charakterizuje nadané děti, jsou znaky učební. Jedná se např. o bystrost, schopnost rozpoznávat detaily, nebo vysokou úroveň logicko-matematického a analyticko-syntetického myšlení.¹²⁷

Otázkami identifikace a vzdělávání nadaných žáků se zabývá také profesorka Nancy Hertzgot¹²⁸, která jejich jednotlivé charakteristiky roztřídila na kognitivní, sociální a emocionální. Kognitivními projevy nadaných dětí je např. bohatá slovní zásoba, zájem o písmena a čísla, zvědavost, schopnost čtení v raném věku atd. V sociální a emocionální oblasti je pro nadaného typický brzký rozvoj empatie, citlivost, dodržování pravidel hry (hra fair play) a vyžadování pravdy.¹²⁹

Řada publikací poukazuje zejména na níže popsané konkrétní projevy a znaky typické pro nadané děti v předškolním věku. Uvědoměním si těchto jednotlivých rysů lze následně snáze identifikovat nadaného v kolektivu dalších dětí.

Dítě s nadáním disponuje bohatou slovní zásobou, již je možné zaznamenat už v prvním roce života dítěte.¹³⁰ Pro jeho verbální projev je typická důslednost a oprava nepřesností u druhých osob, zejména dospělých.¹³¹ Velmi hojně a také správně užívají cizojazyčná slova a složité pojmy, které jsou pro jeho vrstevníky neznámé a nepochopitelné.¹³²

Předškolní věk je obdobím, kdy se v dítěti probouzí jeho spontánní zájem o čtení, psaní. Dítě s nadáním tuto neutuchající touhu po učení a vzdělávání pociťuje již od útlého věku.¹³³ Jedním z projevů je tedy schopnost raného čtení. Řada odborníků se shoduje, že o nadání lze hovořit pouze tehdy, pokud se tato schopnost u dítěte projeví před čtvrtým rokem.¹³⁴ Číst se

¹²⁷ FOŘTÍK, Václav. FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-297-3. s. 16

¹²⁸ Základní informace o profesorce, jejím výzkumu, vzdělání apod. lze nalézt na webových stránkách <https://education.uw.edu/people/faculty/nhertzog>.

¹²⁹ PACHOLÍK, Viktor a kol. *Specifika edukace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách*. 2015. op. cit. s. 125–126

¹³⁰ PORTEŠOVÁ, Šárka. *Typické projevy chování nadaných dětí – jak můžeme nadané dítě poznat?* [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 28. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-rodice-typicke-projevy>

¹³¹ DUDŽÍKOVÁ, Marta. *Mimořádně rozumově nadané dítě v mateřské škole: identifikace, diagnostika, inspirace, náměty a pracovní listy*. Šumperk: Město Šumperk, 2011. ISBN 978-80-260-0006-8. s. 6

¹³² MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 31

¹³³ MÖNKS, F. J. YPENBURG, H. Irene. *Nadané dítě: rukověť pro rodiče a učitele*. 2002. op. cit. s. 32

¹³⁴ MACHŮ, Eva. a kol. *Identifikace a vzdělávání nadaných a talentovaných dětí – dobrá praxe pro Evropu*. 2016. op. cit. s. 14

učí tedy většinou ve čtyřech letech. Uvedená schopnost se postupně zdokonaluje natolik, že před vstupem do základní školy dítě čte plynně.¹³⁵ S brzkým čtením úzce souvisí fakt, že nadané děti se v předškolním věku intenzivně zajímají o různé znaky a symboly. Středem jejich zájmu jsou zejména čísla a písmena.¹³⁶

Dítě s intelektovým nadáním disponuje vysoce zvýšenou schopností dlouhodobého soustředění.¹³⁷ Soustředěnost u těchto dětí lze pozorovat ve třech krocích. V prvním kroku je třeba, aby dítě bylo z tématu nadšené, významnou roli hraje jeho zajímavost. V druhé fázi se dítě začíná soustředit, což vyžaduje posílení motivace daného tématu. V posledním kroku dosahuje pozornost nejvyšší úrovně. Dítě je zcela poddáno aktivitě a nevšímá si dění okolo sebe.¹³⁸ Aktivita, které jej nenadchnou, neboť jsou monotematické, směřují ke snižování koncentrace u těchto dětí.¹³⁹

Nadání, kromě setrvalé koncentrace, disponují také vynikající úrovní paměti. Dokáží si dlouhodobě zapamatovat předměty, jevy, informace, včetně jejich detailů. Mnohem více využívají logičnosti oproti učení se z paměti.¹⁴⁰

Dalšími znaky spjatými s nadanými jsou jejich záliby, zájmy, které mají jistý podíl na jejich znalostech. Dítě s rozumovým nadáním vyhledává volnočasové aktivity, jež jsou intelektově zaměřené. Rádo si čte knihy, encyklopedie aj.¹⁴¹ Jeho zájmy se vztahují k oborům, které ho zajímají, což také dokládá jeho úroveň znalostí. Ty jsou výrazně ovlivněny oblastí jeho zájmu, kdy takto získané poznatky si snáze pamatuje a v případě potřeby bezchybně

¹³⁵ PORTEŠOVÁ, Šárka. *Typické charakteristiky nadaných dětí*. [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 28. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-odborniky-typicke-charakteristiky>

¹³⁶ DUDŽÍKOVÁ, Marta. *Mimořádně rozumově nadané dítě v mateřské škole: identifikace, diagnostika, inspirace, náměty a pracovní listy*. 2011. op. cit. s. 5

¹³⁷ PORTEŠOVÁ, Šárka. *Typické charakteristiky nadaných dětí*. [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 29. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-odborniky-typicke-charakteristiky>

¹³⁸ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 33

¹³⁹ MACHŮ, Eva. a kol. *Identifikace a vzdělávání nadaných a talentovaných dětí – dobrá praxe pro Evropu*. 2016. op. cit. s. 15

¹⁴⁰ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 32

¹⁴¹ MACHŮ, Eva. a kol. *Identifikace a vzdělávání nadaných a talentovaných dětí – dobrá praxe pro Evropu*. 2016. op. cit. s. 15

vybaví.¹⁴² Často dochází k situacím, kdy můžeme úroveň znalostí nadaného dítěte srovnat se znalostmi odborníků a expertů z téže oblasti.¹⁴³

Nadané dítě má velmi vyvinutý smysl pro humor. To je zapříčiněno jejich vysokou úrovní lingvistické inteligence a schopností generalizace. Rozumí různým vtipům a humorným povídkám, jejichž pointu vrstevníci nezachytí.¹⁴⁴ Dalším projevem je neustálé tvoření nových slovních spojení.¹⁴⁵

Je potřebné zmínit, že ačkoliv jednotlivé charakteristiky odhalují a popisují znaky a projevy nadaných dětí, nemusí konkrétní dítě všemi uvedenými vlastnostmi disponovat.¹⁴⁶ Některé projevy tedy mohou chybět.

3.2 Problémy nadaného dítěte v předškolním věku

Ačkoliv se může zdát, že rozdíly mezi nadanými dětmi a jejich vrstevníky nejsou tak výrazné, jisté odlišnosti jsou patrné již v útlém věku.¹⁴⁷ V pedagogické praxi se setkáváme s označeními těchto rozdílových oblastí jako tzv. problémů nadaných dětí.

Prvním z nich je nerovnoměrný vývoj.¹⁴⁸ Mluvíme o tzv. asynchronii ve vývoji. Nadané děti jsou svou mentální úrovní mnohem více vyspělé než jejich vrstevníci. Jde o to, že úroveň intelektových schopností nadaných dětí není souběžná se schopnostmi fyzickými. Jinak řečeno označuje rozdíl mezi mentálním a chronologickým věkem dítěte.¹⁴⁹ Jde o intelektově-motorickou nerovnoměrnost, tedy rozdíly mezi tělesným a duševním vývojem. Dále intelektově-senzomotorickou, která souvisí s úrovní grafomotoriky dítěte. Intelektově-verbální nerovnoměrnost spočívá v rozdílu mezi tempem řeči a regulací toku myšlenek.

¹⁴² MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 32

¹⁴³ MACHŮ, Eva. a kol. *Identifikace a vzdělávání nadaných a talentovaných dětí – dobrá praxe pro Evropu*. 2016. op. cit. s. 14

¹⁴⁴ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 32

¹⁴⁵ PORTEŠOVÁ, Šárka. *Typické charakteristiky nadaných dětí*. [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 29. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-odborniky-typicke-charakteristiky>

¹⁴⁶ PACHOLÍK, Viktor. a kol. *Specifika edukace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách*. 2015. op. cit. s. 125

¹⁴⁷ HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a předškolní věk*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2013. Skripta. ISBN 978-80-7414-595-7. s. 26

¹⁴⁸ PACHOLÍK, Viktor. a kol. *Specifika edukace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách*. 2015. op. cit. s. 126

¹⁴⁹ PORTEŠOVÁ, Šárka. *Asynchronie: nová definice nadání*. [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 29. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-odborniky-asynchronie>

Disproporcionalita intelektově-emocionální označuje, že čím vyšším intelektem nadaný disponuje, tím je větší jeho citová nestálost a nezralost. Poslední je nesoulad v oblasti intelektově-sociální poukazující na schopnosti v socializaci nadaného dítěte.¹⁵⁰

Dalším problémem nadaných dětí jsou interpersonální vztahy. Vyhledávají a navazují kontakty s jedinci se stejnými zájmy a úrovní myšlení. Většinou se proto přátelí se staršími dětmi, nebo vyhledávají komunikaci s dospělým.¹⁵¹ Překážkou v navazování vztahů s vrstevníky mohou být také jeho projevy v rámci hry, kdy si vytváří vlastní složitější pravidla a má tendenci k řízení hry i ostatních dětí.¹⁵²

Problém se objevuje také v míře sebevědomí. Jednou z příčin může být skutečnost, že si u sebe přítomnosti nadání a mimořádných schopností děti nejsou vědomy. Důvodem může být také perfekcionismus, jenž je pro tyto děti typický¹⁵³ a spočívá v touze po bezchybnosti a dokonalosti. Pokud jejich výkon či schopnosti nesplní očekávání jejich vlastní či druhých, pocítují známky zklamání.¹⁵⁴ Pochybnosti o kvalitě svých schopností i sebe samého vedou následně k poškození sebepojetí.¹⁵⁵

Posledním problémem, který je třeba zmínit, jsou strachy a úzkostlivost úzce související s vynikající představivostí a obrazotvorností, jimiž nadaní disponují. Právě ty v dítěti mohou vyvolat strach a úzkost. Z výzkumu Š. Portešové vyplývá, že strach nadaných dětí a jejich vrstevníků se liší. Zatímco nadaní mají strach z reálných obrazů (katastrofy, válka), u vrstevníků se jedná spíše o fantazijní zaměření.¹⁵⁶

¹⁵⁰ LECHTA, Viktor. *Inkluzivní pedagogika*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1123-5. s. 393–394

¹⁵¹ PORTEŠOVÁ, Šárka. *Možné sociální a emocionální problémy nadaných dětí*. [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 29. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-psychology-problemy>

¹⁵² PACHOLÍK, Viktor. a kol. *Specifika edukace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách*. 2015. op. cit. s. 128

¹⁵³ STEHLÍKOVÁ, Monika. *Život s vysokou inteligencí: průvodce pro nadané dospělé a nadané děti*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-271-0101-6. s. 48

¹⁵⁴ PACHOLÍK, Viktor. a kol. *Specifika edukace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách*. 2015. op. cit. s. 128

¹⁵⁵ STEHLÍKOVÁ, Monika. *Život s vysokou inteligencí: průvodce pro nadané dospělé a nadané děti*. 2016. op. cit. s. 49

¹⁵⁶ PACHOLÍK, Viktor. a kol. *Specifika edukace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách*. 2015. op. cit. s. 128

3.3 Typy nadaných dětí

Ve výchovně-vzdělávacím procesu se můžeme setkat s nadanými dětmi a na základě jejich projevů je tak přiřadit k určitému typu.¹⁵⁷

„Úspěšný nadaný“ je charakteristický svou konformitou. Přizpůsobuje se dané společnosti a okolí. Typické jsou také jeho zjevné mimořádné schopnosti a výborné studijní výsledky.¹⁵⁸ Tento typ nemá problémy v komunikaci s dospělými, v chování je bezproblémový a zdvořilý. Zároveň ho učitel může v třídním kolektivu identifikovat.¹⁵⁹

Opakem je tzv. „náročný nadaný“, jehož projevy spočívají v jeho tvrdohlavosti a vysokém sebevědomí. Jde o silně nevyrovnaný typ, jelikož nejsou zcela uspokojeny jeho primární vzdělávací potřeby. Nepřijímá autoritu druhé osoby, což následně snižuje jeho popularitu u dospělých. Dále je u něj typické výrazné a zjevné projevovalí názorů myšlenek a narušování výchovně-vzdělávacího procesu.¹⁶⁰

Dalším typem je dítě, které své schopnosti tají,¹⁶¹ lze se také setkat s označením „utajený jedinec“. ¹⁶² Někteří odborníci na tento typ nahlíží jako na osoby znehodnocující nadání a poukazují na jejich nechuť své mimořádné schopnosti rozvíjet.¹⁶³ Můžeme ale nalézt situaci zcela odlišnou, kdy se jedná o stydlivé a tiché dítě, přičemž důvodem, proč skrývá své nadání, je snaha o nevyčínění z kolektivu. Utajené nadané dítě je vzhledem k jeho složité identifikaci většinou neobjeveno.¹⁶⁴

U tvořivého neboli kreativně nadaného dítěte je možné vypozaovat problémy v sebeovládání. Je velmi energické a vnitřně motivované.¹⁶⁵ Typická je také jeho zvýšená

¹⁵⁷ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 34

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ PORTEŠOVÁ, Šárka. *Typologie nadaných dětí*. [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-ucitele-typologie-deti>

¹⁶⁰ MACHŮ, Eva. a kol. *Identifikace a vzdělávání nadaných a talentovaných dětí – dobrá praxe pro Evropu*. 2016. op. cit. s. 16

¹⁶¹ PORTEŠOVÁ, Šárka. *Typologie nadaných dětí*. [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-ucitele-typologie-deti>

¹⁶² MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 34

¹⁶³ ŠKRABÁNKOVÁ, Jana. *Žijeme s nadáním*. 2012. op. cit. s. 25

¹⁶⁴ MACHŮ, Eva. a kol. *Identifikace a vzdělávání nadaných a talentovaných dětí – dobrá praxe pro Evropu*. 2016. op. cit. s. 16

¹⁶⁵ ŠKRABÁNKOVÁ, Jana. *Žijeme s nadáním*. 2012. op. cit. s. 24

kreativita, která se projevuje v jeho potřebě experimentovat a tvořit nové projekty. S ohledem na jeho emocionální labilitu se jedná o dítě snadno vznětlivé a konfliktní. Vzhledem ke skutečnosti, že jeho studijní úspěchy bývají většinou neuspokojivé, je pro pedagoga obtížné nadání objevit.¹⁶⁶

Samostatný nadaný jedinec není závislý na pomoci druhých a ve všem se realizuje sám. Disponuje schopností sebehodnocení, kdy se dovede hodnotit a přijmout pozitiva i negativa ve svém výkonu či schopnostech. Velmi se angažuje v mimoškolních činnostech a k institucionálnímu vzdělávání, tedy škole, přistupuje s pocitem nutnosti.¹⁶⁷

Dalším typem je „odpadlík“ vyznačující se svou opozicí nejen vůči autoritám, nýbrž všem. Jedná se o dítě s nízkým sebevědomím. Ve výchovně-vzdělávacím procesu se může projevat buďto rušivě či naopak pasivně. Školní povinnosti v něm nevyvolávají potřebu plnění, je demotivovaný, což se projevuje v jeho studijních výsledcích, které jsou pod hranicí průměru.¹⁶⁸

U nadaných dětí se můžeme setkat také s „dvojí výjimečností“ spočívající v přítomnosti nejen prvků nadání, ale i jistého handicapu či specifických poruch učení¹⁶⁹ a chování, nebo Aspergerova syndromu.¹⁷⁰ Pro dvakrát výjimečného je typický pocit frustrace, bezmoci a s tím související křehké sebevědomí. Zpravidla je u těchto dětí dospělými kladena pozornost na jejich handicap a diagnózu, což přináší jistá úskalí.¹⁷¹ S ohledem a přístupem na daný handicap jsou jeho mimořádné schopnosti do určité míry nahrazovány, a tím i potlačovány. To může být příčinou, že se nadané dítě v kolektivu bude jevit jako problémové či průměrné.¹⁷²

¹⁶⁶ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 35

¹⁶⁷ PORTEŠOVÁ, Šárka. *Typologie nadaných dětí*. [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-ucitele-typologie-deti>

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ MACHŮ, Eva. a kol. *Identifikace a vzdělávání nadaných a talentovaných dětí – dobrá praxe pro Evropu*. 2016. op. cit. s. 16

¹⁷⁰ PORTEŠOVÁ, Šárka. *Dvojí výjimečnost*. [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: http://www.nadanedeti.cz/index.php?stranka_id=44

¹⁷¹ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 34

¹⁷² MACHŮ, Eva. a kol. *Identifikace a vzdělávání nadaných a talentovaných dětí – dobrá praxe pro Evropu*. 2016. op. cit. s. 16

Nadání se většinou objevuje u dětí s Aspergerovým syndromem. Jedná se o jednu z poruch autistického spektra.¹⁷³ Tyto děti náročněji navazují kontakt s ostatními dětmi a je pro ně typická nízká pozornost a hyperaktivita.¹⁷⁴ Výrazný rozdíl můžeme zaznamenat rovněž v emocionální stránce.¹⁷⁵ Nadání u nich nemusí být ihned odhaleno, přestože více než polovina disponuje vysokou úrovní intelektu. Rozumové schopnosti mohou v určitých případech dosáhnout i stupně geniality. Své mimořádné schopnosti uplatňují v různých soutěžních aktivitách zaměřených na znalosti či individuální sporty, např. šachové soutěže. Charakteristická je pro ně rovněž vynikající paměť, a to nejen dlouhodobá, ale také krátkodobá.¹⁷⁶

Jednotlivé projevy nadání bývají velmi často porovnávány se znaky poruchy spojené s hyperaktivitou (dále jen „ADHD“).¹⁷⁷ Při identifikaci nadání je u těchto dětí náročné zjistit, do jaké míry se jedná o nadání a co je ovlivněno osobnostními rysy.¹⁷⁸ Mezi příznaky ADHD patří porucha pozornosti, impulzivní a hyperaktivní chování, projevující se již v raném věku.¹⁷⁹ U dětí můžeme zaznamenat hyperaktivitu ve dvou elementárních oblastech, a to v jazykové, motorické či v jejich kombinaci. Dítě neustále vyrušuje, přerušuje projev druhých a je nedočkavé při možnosti se vyjádřit.¹⁸⁰ U nadaného dítěte s ADHD se mohou objevit také značné obtíže v navazování sociálního kontaktu. Obvykle je pro něj složité přijmout pokyny a následně dle nich postupovat nebo plnit požadované úkoly. Typická může být také jeho

¹⁷³ NOVOTNÁ, Lucie. *Mimořádně nadané děti s handicapem*. [online] © Národní ústav pro vzdělání, Metodický portál RVP, 2004. [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/GUB/22/MIMORADNE-NADANE-DETI-S-HANDICAPEM.html/>

¹⁷⁴ *Aspergerův syndrom*. [online] © 2011 NAUTIS, Národní ústav pro autismus, z.ú. [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.praha.apla.cz/aspergeruv-syndrom-2.html>

¹⁷⁵ ŽAMPACHOVÁ, Zuzana Mgr. a kol. *Metodika – péče o (mimořádně) nadané děti, žáky a studenty s PAS*. [online] Národní ústav pro vzdělání, 2017. s. 9 [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/rovne_prilezitosti_ve_vzdelavani/nadani/ostatni/Metodika_nadani_s_PAS_2017_09_11.pdf

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 12

¹⁷⁷ ŠIMKOVÁ, Petra. *Společné projevy nadání a ADHD*. [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-odborniky-spolecne-projevy>

¹⁷⁸ MAUREEN, Neihart. *Gifted Children with Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD)*. *ERIC Digest*. [online] ERIC Clearinghouse on Disabilities and Gifted Education, 1110 N., 2003. s. 3 [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED482344.pdf>

¹⁷⁹ *O ADHD*. [online] © 2009 Asociace dospělých pro hyperaktivní děti. [cit. 31. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.adehade.cz/o-adhd/>

¹⁸⁰ LAZNIBATOVÁ, Jolana. JURÁŠKOVÁ, Jana. Prejavy Hyperaktivity u nadaných detí. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, [online] 40, 2005, č. 3, s. 200. [cit. 31. 3. 2018] Dostupné také z: <http://www.vudpap.sk/sub/vudpap.sk/images/CelyCasopis/papd-2005-3-text.pdf>

nadměrná potřeba se pohybovat, kterou je velmi těžké omezit. Z hlediska emocionálního bývají tyto děti empatické, přecitlivělé až vznětlivé.¹⁸¹

U některých dětí se ADHD nemusí jevit jako snížení výkonu dítěte. Dítě může být velmi výkonné a plnit více úkolů najednou. Je také důležité brát v potaz, že nesoustředěnost může být do jisté míry také reakcí na nedostačující učivo pro nadaného.¹⁸²

¹⁸¹ FLINT, J. Lori. Challenges of Identifying and Serving Gifted, Children with ADHD. *TEACHING EXCEPTIONAL CHILDREN*. [online] Vol. 33, No. 4, March/April 2001. s. 64. [cit. 31. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.iag-online.org/resources/ADHD/Professional/Discussion-on-Diagnosis-and-Educational-Concerns.pdf>

¹⁸² LAZNIBATOVÁ, Jolana. JURÁŠKOVÁ, Jana. Prejavy Hyperaktivity u nadaných dětí. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, [online] 40, 2005, č. 3, s. 200. [cit. 31. 3. 2018] Dostupné také z: <http://www.vudpap.sk/sub/vudpap.sk/images/CelyCasopis/papd-2005-3-text.pdf>

4 IDENTIFIKACE NADANÉHO DÍTĚTE

Problematika identifikace nadaných dětí se stala předmětem mnoha výzkumných činností.¹⁸³ I přesto se stále můžeme setkat s názory, že objevit nadané dítě v předškolním věku je zcela nemožné.¹⁸⁴ Tato kapitola je zaměřena na charakterizování procesu identifikace a vymezení příslušných organizací, které mohou přítomnost nadání odborně diagnostikovat.

Při snaze o nalezení nadaného dítěte v kolektivu se střetáváme s výrazy „identifikace“ a „výběr“. Ačkoliv poměrně často se tyto dva pojmy užívají jako synonyma nebo jako termíny označující stejný proces, jedná se z hlediska jejich cílů o dva odlišné termíny.¹⁸⁵

Výběr je proces, jehož cílem je nalézt osoby, které lze na základě jejich výkonnosti zařadit do specializovaných výchovně-vzdělávacích programů. Spadají sem například školy, gymnázia, volnočasové organizace zaměřené na edukaci a rozvoj mimořádně nadaných dětí a žáků. Výběr se vztahuje zejména na nadané žáky staršího školního věku.¹⁸⁶

Identifikace označuje proces, jehož cílem je hledat děti, které bude možné, na základě jejich předpokladů,¹⁸⁷ zařadit do speciální péče vztahující se na nadané.¹⁸⁸ Týká se zejména dětí předškolního a mladšího školního věku.¹⁸⁹ V podstatě jde o objevení těch, u nichž doposud nebyly odhaleny známky mimořádných schopností.¹⁹⁰

Identifikace se vyznačuje svou složitostí a náročností. Vytvoření jejího postupu bývá považováno za jednu z nejobtížnějších metodologických částí identifikace. Důležitou roli při sestavování této strategie hraje přijetí určitého modelu nadání.¹⁹¹ Menší náročnost je předpokládána při využití jednofaktorového modelu, který napomáhá odhalit určitou část

¹⁸³ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 63

¹⁸⁴ FOŘTÍK, Václav. FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. 2007. op. cit. s. 27

¹⁸⁵ PACHOLÍK, Viktor. a kol. *Specifika edukace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách*. 2015. op. cit. s. 128

¹⁸⁶ MACHŮ, Eva. a kol. *Identifikace a vzdělávání nadaných a talentovaných dětí – dobrá praxe pro Evropu*. 2016. op. cit. s. 19

¹⁸⁷ HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a předškolní věk*. 2013. op. cit. s. 32

¹⁸⁸ PACHOLÍK, Viktor. a kol. *Specifika edukace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách*. 2015. op. cit. s. 129

¹⁸⁹ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 63

¹⁹⁰ HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadání: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. 2009. op. cit. s. 153

¹⁹¹ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 65

nadání. V případě, že se rozhodneme využít složitější vícefaktorové modely, stane se vytváření této strategie náročnější. Při volbě metod bychom měli brát v potaz cíl výchově-vzdělávacího programu. Dalšími faktory ovlivňující tvorbu identifikačních strategií a volby metod jsou např. věk a počet uchazečů, podmínky školy aj.¹⁹²

Identifikaci tvoří jednotlivé části, které na sebe navazují. Někteří autoři popisují identifikační proces jako sled nejméně tří fází. Jde o nominaci, screening a selekci.¹⁹³ Nominační fáze spočívá ve vypořádání mimořádných schopností okolím dítěte. Tato etapa zpravidla přísluší rodičům nebo učitelům. Ti jej následně nominují jako účastníka již výše zmíněného speciálního programu pro nadané.¹⁹⁴ Tyto programy by neměly být zaměřené na rozvíjení jedné oblasti, nýbrž vést k všestrannému rozvoji nadaného. Většinou je jejich zaměření cílené na podporu a rozvoj schopností v oblasti sociální, kreativní a vědomostní.¹⁹⁵

Screeningem bývá označován proces hromadného zjišťování nadprůměrných schopností dětí prostřednictvím hromadných měření, testování.¹⁹⁶ Učitel má možnost využít metody, jako jsou dotazníky, škály, testy,¹⁹⁷ či pozorování a rozhovory. Z dosažených výsledků psychologických metod poté vychází třetí fáze – selekce. Identifikace se v této fázi stává individuální s využitím dalších psychologických metod.¹⁹⁸ Tato možnost vyšetření náleží zejména PPP a SPC. Pedagog musí provést pedagogickou diagnostiku, v níž zjistí úroveň vědomostí a dovedností dítěte.¹⁹⁹

Někteří autoři uvádí i následná opatření vztahující se na vzdělávání, výchovu i volnočasové aktivity. Poukazují tak na skutečnost, že identifikace by byla bezpředmětná, kdyby nevedla ke změnám či úpravě průběhu a organizace výchovně-vzdělávacího procesu

¹⁹² MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 66

¹⁹³ PACHOLÍK, Viktor. a kol. *Specifika edukace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách*. 2015. op. cit. s. 129

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ HRÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a předškolní věk*. 2013. op. cit. s. 32

¹⁹⁶ FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Talent a nadání: jejich rozvoj ve volném čase*. 2009. op. cit. s. 27

¹⁹⁷ ČAVOJSKÁ, Magdalena. a kol. *Vyhledáváme rozumově nadané žáky – Metodická příručka*. [online] 1. vydání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010. ISBN: 978-80-87000-42-7. s. 7 [cit. 1. 4. 2018] Dostupné z <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2010/12/Vyhled%C3%A1v%C3%A1me-rozumov%C4%9B-nadan%C3%A9-%C5%BE%C3%A1ky1.pdf1.pdf>

¹⁹⁸ HRÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a předškolní věk*. 2013. op. cit. s. 33

¹⁹⁹ ČAVOJSKÁ, Magdalena. a kol. *Vyhledáváme rozumově nadané žáky – Metodická příručka*. 2010. op. cit. s. 7

dle potřeb nadaného dítěte. Jde od zavedení změn v učebních plánech až po vypracování IVP aj.²⁰⁰

Při identifikaci nadání u dítěte předškolního věku se klade důraz zejména na první fázi, tedy nominaci. Důvodem může být jeho prozatímní neúplné rozvinutí mimořádných schopností, jelikož se v tomto období s vývojem dítěte mohou znaky nadání měnit.²⁰¹

4.1 Identifikace nadaného dítěte pedagogem v mateřské škole

Pedagog je vedle rodiče považován za osobu, která je s dítětem v denním kontaktu a s úrovní jeho schopností je tak plně seznámena. Proto i on má možnost objevit nadané dítě v kolektivu, o to více, že může porovnávat výsledky konkrétního dítěte s ostatními.²⁰² Z metod, jež pedagog využívá při identifikaci nadání, lze zmínit níže uvedené.

Velmi využívané je v pedagogické praxi pozorování dítěte. Jde o jednu z nejoptimálnějších metod při identifikaci nadaných dětí předškolního věku²⁰³ a zároveň o každodenní pracovní náplň pedagoga, ačkoliv nemusí být uvědomělá. Pozorování má většinou volný průběh, což se při identifikaci nadání mění. Je nutné, aby se při identifikování jednalo o záměrnou činnost.²⁰⁴ Cílem je sledovat jednotlivé projevy dítěte v běžných situacích, při plnění úkolů či problémů a zároveň vnímat originalitu, kreativitu při jejich plnění.²⁰⁵ Tato metoda se ovšem setkává i s jistou kritikou. Mnozí autoři poukazují na rizika, která mohou její výsledky ovlivnit, např. haló efekt.²⁰⁶

Aby výsledky pozorování byly spolehlivé, je třeba při jeho organizaci a realizaci dodržovat jisté zásady, těmi je pečlivé naplánování celého procesu, dále pak nutnost přesně zaznamenávat veškeré vypořizované výstupy. Efektivitu může zvýšit také spolupráce všech

²⁰⁰ FOŘTÍKOVÁ, Jitka. Talent a nadání: jejich rozvoj ve volném čase. 2009. op. cit. s. 27

²⁰¹ PACHOLÍK, Viktor. a kol. *Specifika edukace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách*. 2015. op. cit. s. 129

²⁰² HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a předškolní věk*. 2013. op. cit. s. 36

²⁰³ Tamtéž, s. 36

²⁰⁴ ČAVOJSKÁ, Magdalena. a kol. *Vyhledáváme rozumově nadané žáky – Metodická příručka*. 2010. op. cit. s. 9

²⁰⁵ HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Opora – Identifikace nadaných a screening intelektově nadaných žáků učiteli*. [online] MŠMT, ZS OP VK – Středočeský kraj, 2014. s 11 [2. 4. 2018] Dostupné z: <http://pages.pedf.cuni.cz/vp/vyukove-materialy/studijni-opory/>

²⁰⁶ JURÁŠKOVÁ, Jana. *Základy pedagogiky nadaných*. Pezinok: Formát, 2003. ISBN 80-89005-11-X. s. 38

pozorovatelů a dodržení individuálnosti v přístupu a snížení rizika zásahu do úkonů pozorovaného.²⁰⁷

Z pozorování může učitel následně vycházet při užití posuzovacích škál.²⁰⁸ Jedná se o dotazníky, jejichž položky se vztahují na jednotlivé projevy chování spojené s nadáním.²⁰⁹ Jejich podstata také spočívá v hodnocení projevů dítěte i v dalších oblastech. Klasickým typem je při předmětném identifikačním postupu u dětí předškolního věku využívána třístupňová škála (zřídka – někdy – často).²¹⁰

Velkou oporou při identifikaci nadání může být i účast dítěte na soutěži. Na základě dosažených výsledků je možné u dítěte objevit znaky nadání.²¹¹ Vynikající výsledky v různých soutěžích mohou ovšem mít na dítě také negativní vliv, kdy může dojít k posílení perfekcionismu, který je pro nadané děti charakteristický.²¹²

Postupy učitele a školy při navržení dítěte s podezřením na přítomnost nadání na odborné vyšetření v ŠPZ, jsou uvedeny v první kapitole v rámci inkluzivního vzdělávání.

4.2 Diagnostika nadání psychologem

Identifikovat nadání může samotný pedagog. Avšak stanovit závěrečnou diagnózu potvrzující nadání spadá do kompetencí odborníka. K těm kromě psychologů mohou patřit klinický psycholog či odborně kvalifikovaní zaměstnanci center a institucí zabývající se nadáním.²¹³

Pro komplexní psychologické vyšetření ve ŠPZ je nutný písemný souhlas zákonného zástupce. Psychologická diagnostika mimořádného nadání by měla obsahovat jednak rozbor

²⁰⁷ ČAVOJSKÁ, Magdalena. a kol. Vyhledáváme rozumově nadané žáky – Metodická příručka. 2010. op. cit. s. 9

²⁰⁸ HRÁBKOVÁ, Lenka. *Opора – Identifikace nadaných a screening intelektově nadaných žáků učiteli*. [online] MŠMT, ZS OP VK – Středočeský kraj, 2014. s. 11 [cit. 2. 4. 2018]. Dostupné z: <http://pages.pedf.cuni.cz/vp/vyukove-materialy/studijni-opory/>

²⁰⁹ JABŮREK, Michal. PŘEHLED ČESKÝCH A ZAHRANIČNÍCH POSUZOVACÍCH ŠKÁL PRO IDENTIFIKACI NADÁNÍ U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO A ŠKOLNÍHO VĚKU. *Svět nadání, Časopis o nadání a nadaných*. Číslo 1, ročník III., 2014. s. 20 [cit. 2. 4. 2018]. Dostupné také z: http://talentovani.cz/documents/10157/87226/Prehled_ceskych_a_zahranicnich_posuzovacich_skal.pdf/aa2130be-74d8-44ec-ac46-ec0f17e06af4

²¹⁰ HRÁBKOVÁ, Lenka. *Nadání a předškolní věk*. 2013. op. cit. s. 41-42

²¹¹ Tamtéž, s. 43

²¹² FOŘTÍK, Václav. FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. 2007. op. cit. s. 30

²¹³ *Nadané děti*. [online] © Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 1, 2 a 4 [cit. 3. 4. 2018]. Dostupné z: <http://www.ppppraha.cz/nan.aspx>

osobních a rodinných anamnestických dat, test kognitivních schopností a test kreativity. Dále by měl psycholog zjistit veškeré osobnostní rysy dítěte a analyzovat učitelem vyhodnocenou pedagogickou diagnostiku, která zachycuje jednotlivé projevy a znaky dítěte ve výchovně-vzdělávacím procesu. Pokud se jedná o jiný typ nadání, než je intelektové, je třeba posouzení odborníka z dané oblasti.²¹⁴

Prvním krokem psychologického vyšetření je zanalýzování anamnestických údajů včetně informací a materiálů poskytnutých ŠPZ příslušnou MŠ.²¹⁵ MŠ zasílá spádovému ŠPZ vypracované a vyhodnocené PLPP včetně vyplněného dotazníku, týkajícího se projevů dítěte v jednotlivých oblastech. Tyto dotazníky jsou dostupné ke stažení na webových stránkách konkrétního ŠPZ.²¹⁶

Intelligenční testy se využívají zejména, když u dítěte zjišťujeme nadání v rozumové oblasti. Při posuzování nadání v dalších oblastech může být jejich použití spíše doplněním.²¹⁷ K výsledkům a jejich interpretaci u tohoto vyšetření je nutné přistupovat s opatrností, a to vzhledem k neustále probíhajícímu vývoji dítěte.²¹⁸ Testy kreativity psycholog zjišťuje stupeň tvořivosti.²¹⁹

Pro diagnostikování jednotlivých projevů chování dítěte je možné využití také metody behaviorálních stupnic, pozorování či rozhovoru. Všechny tyto metody mají za úkol popsat jednotlivé projevy chování dítěte a doplnit tak jeho profil. Rozhovor je neoddelitelnou součástí psychologické diagnostiky, kdy psycholog může zjistit důležité informace jednak od samotného dítěte, ale také od osob, které jej důvěrně znají.²²⁰

²¹⁴ MACHŮ, Eva. a kol. *Identifikace a vzdělávání nadaných a talentovaných dětí – dobrá praxe pro Evropu*. 2016. op. cit. s. 20

²¹⁵ *Standard komplexní diagnostiky mimořádného (intelektového) nadání*. [online] © 2011–2018 NÚV – Národní ústav pro vzdělávání. s. 34 [cit. 3. 4. 2018]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/rovne_prilezitosti_ve_vzdelavani/nadani/diagnostika/standard_diagnostiky_mn_2018_02_07.pdf

²¹⁶ *Novinky v legislativě*. [online] © Pedagogicko-psychologická poradna Brno [cit. 3. 4. 2018]. Dostupné z: <http://www.pppbrno.cz/cs/novinky-v-legislativě/>

²¹⁷ HRÁBKOVÁ, Lenka. *Nadání a předškolní věk*. 2013. op. cit. s. 36

²¹⁷ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 74

²¹⁸ HRÁBKOVÁ, Lenka. *Nadání a předškolní věk*. 2013. op. cit. s. 43

²¹⁹ JANDA, Miroslav, ŠTÁVA, Jan. VĚCHTOVÁ, Gabriela. *Výchova a vzdělávání nadaných žáků*. 2013. op. cit. s.156

²²⁰ FORTÍKOVÁ, Jitka. *Talent a nadání: jejich rozvoj ve volném čase*. 2009. op. cit. s. 24

Velmi hojně se také využívá analýza výsledků práce dítěte. Problémem této metody je nezbytné archivování výrobků, projektů a úkolů vytvořených dítětem. Často užívaná jsou tzv. portfolia.²²¹ U dětí v předškolním věku bývá nejčastěji analyzována úroveň kresby.²²²

Rozbor pedagogické diagnostiky je dalším krokem, který je součástí komplexní diagnostiky psychologické. Pedagogická diagnostika může být vstupní či kontrolní. Vstupní spočívá v pozorování a zaznamenávání jednotlivých projevů, rysů a vlastností dítěte předtím, než je odesláno do ŠPZ. Na základě těchto zjištění může vyplnit PLPP, ve kterém upraví obsah, metody a pomůcky výchovně-vzdělávacího procesu. Kontrolní diagnostika poté probíhá na základě vyšetření v ŠPZ, např. ve vypracování IVP, v případě, že jej ŠPZ uzná za nutné.²²³

Na základě vyšetření v ŠPZ obdrží daná MŠ závěrečná doporučení, jež obsahují podpůrná opatření, více rozvedených v první kapitole, která umožní přizpůsobit výchovně-vzdělávací proces nadanému dítěti a tím podpoří a plně umožní rozvinutí jeho nadání.²²⁴ Závěrečná zpráva, která obsahuje konkrétní diagnózu a další citlivé údaje o dítěti, je do vlastních rukou předána výhradě zákonnému zástupci.²²⁵

4.3 Školská poradenská zařízení

Školská poradenská zařízení se řídí ustanovením vyhlášky č. 72/ 2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Jejich cílem je poskytování bezplatných poradenských služeb žákům, zákonným zástupcům, školám a školským zařízením.²²⁶

Úkolem je zajistit dětem, žákům, studentům, zákonným zástupcům i školám činnosti informační, diagnostické, poradenské a metodické. Dalším cílem je poskytnutí odborných

²²¹ MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. 2010. op. cit. s. 76

²²² FOŘTÍK, Václav. FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. 2015. op. cit. 30

²²³ MACHŮ, Eva. a kol. *Identifikace a vzdělávání nadaných a talentovaných dětí – dobrá praxe pro Evropu*. 2016. op. cit. s. 20-21

²²⁴ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *PODPŮRNÁ OPATŘENÍ*. [online] © 2013-2018 MŠMT. [cit. 4. 4. 2018]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/podpurna-opatreni#otazka1>

²²⁵ *Jak probíhá vyšetření*. [online] © Pedagogicko-psychologická poradna Brno [cit. 4. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.pppbrno.cz/cs/o-nas/jak-probiha-vysetreni/>

²²⁶ Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 4. 4. 2018]

speciálně pedagogických, pedagogicko-psychologických služeb a preventivně výchovné péče.²²⁷

Pro uskutečnění poradenské služby či vyšetření je třeba doložení písemného souhlasu žáka nebo zákonného zástupce nezletilého dítěte. Poradenské zařízení je povinno před návštěvou účastníky seznámit s informacemi, včetně rizik týkajících se vyšetření, či poradenských služeb jim poskytnutých.²²⁸

Mezi školská poradenská zařízení diagnostikující nadání patří PPP a SPC.

4.3.1 Pedagogicko-psychologická poradna

PPP je snad nejvíce známé ŠPZ, které se na výchovně-vzdělávacím procesu podílí zejména tehdy, kdy je jeho průběh z různých příčin narušen či znemožněn.²²⁹

Pracovní tým PPP je tvořen psychologem, speciálním pedagogem a sociálním pracovníkem. Jejich úkolem je provést komplexní vyšetření v oblasti psychologické, speciálně pedagogické a sociální.²³⁰

Mezi služby, které jsou nabízeny pro děti předškolního věku, patří posouzení školní zralosti, vývojové úrovně a problematika laterality dítěte. Dále nabízí zákonným zástupcům i školám podporu v případech náročné adaptace dítěte na MŠ, při citových a výchovných problémech, pomáhá dítěti s rozvojem primárních schopností a dovedností.²³¹

²²⁷ MICHALÍK, Jan. a. kol. *Speciálněpedagogické centrum: informační brožura o činnosti speciálněpedagogických center*. 2., rozš. a dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3487-2. s. 15

²²⁸ ČADOVÁ, Eva. BASLEROVÁ, Pavlína. *ŠKOLSKÁ PORADENSKÁ ZAŘÍZENÍ A JEJICH ČINNOST V OBLASTI PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ*. [online] © 2015–2018 UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI [cit. 4. 4. 2018]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/obecna-cast/5-skolska-poradenska-zarizeni-a-jejich-cinnost-v-oblasti-podpurnych-opatreni/>

²²⁹ ČADOVÁ, Eva. BASLEROVÁ, Pavlína. *PŮSOBNOST ŠKOLSKÝCH PORADENSKÝCH ZAŘÍZENÍ*. [online] © 2015–2018 UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI [cit. 4. 4. 2018]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/obecna-cast/5-skolska-poradenska-zarizeni-a-jejich-cinnost-v-oblasti-podpurnych-opatreni/5-1-pusobnost-skolskych-poradenskych-zarizeni/>

²³⁰ ČADOVÁ, Eva. BASLEROVÁ, Pavlína. *PŮSOBNOST ŠKOLSKÝCH PORADENSKÝCH ZAŘÍZENÍ*. [online] © 2015–2018 UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI [cit. 4. 4. 2018]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/obecna-cast/5-skolska-poradenska-zarizeni-a-jejich-cinnost-v-oblasti-podpurnych-opatreni/5-1-pusobnost-skolskych-poradenskych-zarizeni/>

²³¹ *Co nabízíme?* [online] © Pedagogicko-psychologická poradna Brno [cit. 4. 4. 2018]. Dostupné z: <https://www.pppbrno.cz/cs/o-nas/co-nabizime/>

4.3.2 Speciálně-pedagogická centra

Poskytování poradenských služeb SPC je zaměřené na děti, žáky a studenty s určitým zdravotním handicapem. Jejich činnost se také vztahuje na zákonné zástupce, školy a školská zařízení.²³²

Odborné zastoupení v pracovním týmu je u SPC stejné jako u výše zmíněných PPP. Odborné celkové vyšetření provádí tým, který tvoří psycholog, speciální pedagog a sociální pracovník.²³³ SPC jsou rozdělena a zaměřena podle typu handicapu klientů.

Ze služeb, které SPC veřejnosti poskytují, lze jmenovat komplexní diagnostikování žáka a vytvoření plánu péče a následně přímou práci s tímto žákem. Cílem je také včasná intervence, dále poskytovat sociálně-právní poradenství nebo metodickou činnost pro zákonné zástupce apod.²³⁴

²³² MICHALÍK, Jan. a. kol. *Speciálněpedagogické centrum: informační brožura o činnosti speciálněpedagogických center*. 2013. op. cit. s. 7

²³³ ČADOVÁ, Eva. BASLEROVÁ, Pavlína. *PŮSOBNOST ŠKOLSKÝCH PORADENSKÝCH ZAŘÍZENÍ*. [online] © 2015–2018 UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI [cit. 4. 4. 2018]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/obecna-cast/5-skolska-poradenska-zarizeni-a-jejich-cinnost-v-oblasti-podpornych-opatreni/5-1-pusobnost-skolskych-poradenskych-zarizeni/>

²³⁴ MICHALÍK, Jan. a. kol. *Speciálněpedagogické centrum: informační brožura o činnosti speciálněpedagogických center*. 2013. op. cit. s. 18–19

EMPIRICKÁ ČÁST

5 CHARAKTERISTIKA, METODOLOGIE A CÍLE VÝZKUMU

Úkolem teoretické části je seznámení se s problematikou nadání a možnostmi jeho identifikace. Tyto teoretické poznatky jsou nezbytné pro samotnou praxi, a to tehdy, kdy se v kolektivu snažíme objevit nadané dítě. Empirická část bude zaměřená právě na objevení a zařazení nadaného do výchovně-vzdělávacího procesu.

5.1 Cíle a metodologie výzkumu

Cíle výzkumu

Cílem je zjistit průběh prvotní identifikace nadaného dítěte v MŠ a stanovit opatření ve výchovně-vzdělávacím procesu umožňující podporu jeho nadání.

Metodologie výzkumu

Pro výzkumné šetření byl využit kvalitativní výzkum, kterým se rozumí soubor různých metod a technik využívaných při výzkumech pedagogických jevů. Důležitou roli hraje detailní kvalitativní analýza dat, zatímco u kvantitativních výzkumů je prvotní kvantifikace empirických dat.²³⁵

Úkolem empirické části je sestavení čtyř kazuistik nadaných dětí. Následně bude provedena jejich obsahová analýza. Pro tento výzkum je použití obsahové analýzy nejvhodnějším nástrojem pro vyhodnocení získaných údajů. Tato analýza poukazuje na společné znaky, ale také rozdíly u čtyř respondentů. Kazuistika jako výzkumná metoda individuálních případů je zařazována do skupiny neexperimentálních metod.²³⁶ Umožňuje získání komplexního obrazu vývoje dítěte, dále pozorovat nestandardní projevy chování dítěte. Můžeme ji tedy využít při zkoumání jednotlivých projevů chování se záměrem následně tyto projevy objasnit.²³⁷

Obsahem kazuistiky bývá zpravidla nejprve úvod případu, poté anamnéza (rodinná, osobní, školní). Dále se uvádí současný stav dítěte a podrobný popis jeho problémů. Zde

²³⁵ MAŇÁK, Josef. ŠVEC, Štefan. ŠVEC, Vlastimil. Slovník pedagogické metodologie. Brno: Masarykova univerzita, 2005. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 80-7315-102-2. s. 55

²³⁶ MUSILOVÁ, Marcela. *Případová studie jako součást pedagogické praxe*. 2. upr. vyd., Ve Vydavatelství UP 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. Skripta / Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0749-3. s. 9

²³⁷ Tamtéž, s. 10

uvedeme začátek a vývoj obtíží, diagnostické údaje ze zpráv z provedeného vyšetření apod. Následně proběhne analýza případu, kde se snažíme vysvětlit příčiny vzniku těchto problémů. Posledním bodem kazuistiky je návrh intervence, kde můžeme uvádět již prováděné intervence školou, poradnou, nebo navrhnout vlastní možná řešení problému.²³⁸

Data, která jsou obsahem jednotlivých kazuistik, byla získána prostřednictvím pozorování, rozhovoru s pedagogem, anamnézou a analýzou interních dokumentů dítěte v příslušném zařízení (doporučení škoie z PPP).

Metoda anamnézy spočívá ve zpracování informací z předchozích období dítěte, které mohou být klíčové pro objasnění soudobého stavu. Anamnézu rozlišujeme dle oblastí, z nichž nám jednotlivé údaje poskytuje. Jde o anamnézu rodinnou, osobní a školní. Anamnestická data mohou být získána dvěma způsoby – dotazníkem nebo rozhovorem.²³⁹

Další metodou, kterou jsem při získávání dat využila, je strukturovaný rozhovor s pedagogem s otevřenými otázkami. Během rozhovoru dochází u účastníků k osobnímu kontaktu umožňujícím více proniknout do respondentových postojů a motivů. Strukturovaný rozhovor spočívá v předem promyšlených otázkách, které jsou pokládány vždy ve stejném pořadí. Důležité je si odpovědi přesně zaznamenávat a nepřidávat k nim vlastní postoje a názory.²⁴⁰ Během rozhovoru s pedagogem byly pokládány otázky v níže uvedeném pořadí v tomto znění:

- *Bylo již u chlapce/dívky diagnostikováno nadání?*
- *Kdo dal první podnět k tomu, že by chlapec/dívka mohl/a být nadaný/á?*
- *Jaké projevy dítěte vedly k úvahám, že by mohlo být nadané?*
- *Jakým způsobem je dítěti upraven výchovně-vzdělávací obsah?*

Poslední metodou, která byla v rámci tohoto výzkumu využita, je pozorování, řadící se mezi metody nejužívanější. Jde zpravidla o pozorování projevů chování, průběhu dějů a dalších.²⁴¹

²³⁸ JANDA, Miroslav, ŠTÁVA, Jan. VĚCHTOVÁ, Gabriela. *Výchova a vzdělávání nadaných žáků*. 2013. op. cit. s. 186–187

²³⁹ MUSILOVÁ, Marcela. Případová studie jako součást pedagogické praxe. 2003. op. cit. s. 20

²⁴⁰ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4. s. 182

²⁴¹ Tamtéž, s. 151

5.2 Výzkumné prostředí

Předmětem výzkumu této práce jsou děti předškolního věku, proto organizací, která mi pro něj poskytla potřebné informace, je mateřská škola. Z důvodu ochrany osobních údajů dětí si tato MŠ nepřála být jmenována.

Cílem předmětné MŠ je poskytovat předškolní vzdělávání všem dětem. Tyto děti, již od počátku jejich vstupu do organizace, provází tzv. NTC metoda, která je výrazně podporována společností Mensa. Metoda umožňuje identifikaci nadaného dítěte a nabízí aktivity podporující rozvoj potenciálu všech dětí.

Organizace se také stala členem metodiků Národního ústavu pro vzdělávání, zaměřených na vzdělávání nadaných dětí. Specializuje se na identifikaci a rozvoj nadání v následujících oblastech: pohybové, praktické, umělecké a intelektové.

MŠ disponuje pouze jednou heterogenní třídou s kapacitou 15 dětí. Jsou zde přítomny děti od dvou do šesti let věku, u nichž se střídají dvě třídní učitelky a další externí pedagogičtí pracovníci, kteří vedou zájmové činnosti směřované na podporu talentu a nadání.

Je důležité podotknout, že do této MŠ nedochází pouze děti s projevy nadání, ale i děti bystré či svými schopnostmi dosahující pásma průměru.

5.3 Výzkumný vzorek

Výzkumným vzorkem pro sestavení kazuistik se staly čtyři děti ve věku od čtyř do šesti let. Jejich výběr byl proveden na základě specifických projevů. Potřebné informace byly získány se souhlasem zákonných zástupců i organizace. Údaje byly získány prostřednictvím rozhovoru s pedagogem, pozorováním, anamnézou a analýzou dokumentace vybraných dětí (zprávy z PPP, doporučení aj.).

Vzhledem k citlivým údajům obsažených v kazuistikách nejsou uvedena jména dětí, pouze věk a pohlaví.

5.3.1 Kazuistika – Dívka, 5 let

Pozorování:

Dívka na sebe v kolektivu nepoutala zvýšenou pozornost, byla velmi klidná a komunikativní. Bez problémů komunikovala s mladšími i stejně starými dětmi, učitelkou i se mnou, ačkoliv mne znala krátce. Dívka si hrála se stálou skupinou děvčat různého věku. Námětem jejich činností z velké části byla škola. Při námětové hře na školu se obvykle ujímala role učitelky,

ale dokázala se také podřídít ostatním a bez problémů se situovala do role žáka. Nebylo možné si nevšimnout, že si denně do MŠ nosila pracovní sešity určené žákům první třídy základní školy a úkoly v nich plnila v rámci spontánních ranních činností.

Anamnéza:

Rodinná anamnéza:

Dívka bydlí v bytě panelového domu s matkou, otcem a o čtyři roky starším bratrem. Matka má středoškolské vzdělání s maturitou a pracuje jako účetní v kanceláři. Otec má vysokoškolské vzdělání a pracuje ve stavební firmě. S oběma rodiči má hezký vztah. Starší bratr je žákem čtvrté třídy ZŠ a její vztahy k němu jsou také dobré. Rodiče se dívce velmi věnují, čemuž odpovídají její znalosti i dovednosti.

Osobní anamnéza:

Dívka se rodičům narodila jako plánované dítě. Průběh těhotenství matky i samotný porod probíhal bez komplikací. Tělesný i řečový vývoj dívky byl optimální, přiměřený věku. Dívka prodělala v raném dětství běžné dětské nemoci bez větších obtíží. Před rokem jí byla diagnostikována celiakie, proto si dívka každý den nosí do MŠ vlastní jídlo.

Školní anamnéza:

Do MŠ dívka nastoupila ve třech letech. Adaptace na ni byla velmi zdoluhavá a náročná. Dívka každé ráno plakala a nechtěla matku pustit ze třídy. Tyto reakce se po pěti měsících chození do MŠ zmírnily, avšak k plnému ukončení adaptace došlo až v jejích čtyřech a půl letech. K MŠ má dívka kladný vztah, což je důsledek dobrých vztahů s ostatními dětmi a učitelkou, kterou má ráda. V kolektivu je oblíbená a vyhledávaná jako partner pro hru. Ráda tvoří, kreslí a hraje na hudební nástroje. Ve čtyřech letech se začala intenzivně zajímat o písmena a čísla.

Dívku čeká příští rok nástup do první třídy ZŠ.

Současný stav:

V současnosti je dívka objednána do pedagogicko-psychologické poradny na vyšetření mimořádných schopností.

Problémy dítěte:

Dívka je již od útlého věku velmi zvědavá, nespokojí se s jednoduchými vysvětleními. Před dosažením čtvrtého roku vyžadovala od učitelky pracovní listy určené pro předškoláky, jejich plnění bylo s mírnými nepřesnostmi.

Ve čtyřech letech byl u dívky zaznamenán zvýšený zájem o písmena a čísla. Později začala psát tiskacím písmem jednotlivá slova, hlavně jména ostatních dětí a učitelky.

V současnosti dívka umí plynule číst. Často projevuje zájem o předčítání pohádek ostatním dětem.

Analýza případu:

Dívka se zejména svými rozumovými schopnostmi výrazně liší od svých vrstevníků. Příčinou těchto odlišností jsou nejspíš vykazované prvky nadání. Může se ovšem také jednat o bystrost, a to vzhledem ke skutečnosti, že dívka ráda pozoruje staršího sourozence při učení a napodobuje ho.

Návrh intervence:

Jelikož zatím u dívky nadání nebylo diagnostikováno, nelze určit způsob intervence. I přesto se učitelka snaží brát v potaz dívčinu neutuchající touhu po učení a poznávání. Proto jí vždy ráno nachystá dostatečné množství úkolů a aktivit, které má po celý den k dispozici a může je kdykoliv během dne plnit. Dále jí je občas umožněno předčítat pohádky ostatním dětem při poledním odpočinku.

Rozhovor s učitelkou:

Bylo již u dívky diagnostikováno nadání?

Ne. Dívka je ale objednána do pedagogicko-psychologické poradny, aby absolvovala vyšetření, které přítomné nadání buď potvrdí či vyvrátí.

Kdo dal prvotní podnět k tomu, že by dívka mohla být nadaná?

První podnět, že by se u dívky mohlo jednat o nadání, vzešel z mé strany. Zákonný zástupce dívky jsem s touto domněnkou seznámila během rodičovské schůzky, kde jsem jim doporučila návštěvu dítěte ve ŠPZ za účelem vyšetření nadání.

Jaké projevy dítěte vedly úvahám o nadání?

U dívky jsem již při nástupu do MŠ zaznamenala zvýšený zájem o poznávání. Většinou si prohlížela encyklopedie, ačkoliv měla teprve tři roky. Později jsem u ní zaznamenala zvýšený zájem o písmena a čísla. Ve čtyřech letech dovedla psát tiskacím písmem různá slova. V současnosti dívka vyniká plynulým čtením. V aktivitách a úkolech je precizní a soustředěná. Zvládá řešit jednoduché matematické operace bez vizuální opory a vytváří si vlastní slovní úlohy.

Jakým způsobem je dítěti upraven výchovně-vzdělávací obsah?

Jak jsem již zmínila, dívce zatím nadání nebylo diagnostikováno. I přesto se snažím nabídku činností přizpůsobit jejím zájmům a schopnostem. Má volně k dispozici různé pracovní listy, didaktické hry, také spolu čteme úryvky z dětských knížek.

5.3.2 Kazuistika – Chlapec, 6 let

Pozorování:

Chlapec v kolektivu dětí, vzhledem k jeho projevům, nebylo možné přehlédnout. Byl hlučný a často na sebe upozorňoval porušováním třídních pravidel. Výrazné obtíže jsem zaznamenala v oblasti chování, které bylo hlavní příčinnou jeho konfliktů s dětmi i učitelkou. Během aktivit neustále přerušoval výklad učitelky a zodpovídal otázky, ačkoliv nebyl dotaz směřován na jeho osobu. Jeho pracovní tempo při plnění úkolů bylo střídavé, někdy pomalé, ale většinou rychlé. Úkoly vždy úspěšně zvládl.

Anamnéza:

Rodinná anamnéza:

Chlapec pochází z úplné rodiny. S matkou, otcem a sourozencem žije v bytě panelového domu. Matka i otec mají vysokoškolské vzdělání. Matka je v současné době s mladším dítětem na mateřské dovolené. Otcovo zaměstnání je v oblasti financí. Chlapec má dvoutou sestru. K rodičům i sourozenci chová vřelý vztah.

Osobní anamnéza:

Chlapec se narodil jako plánované dítě. Během těhotenství neměla matka žádné obtíže, porod proběhl císařským řezem bez komplikací. Chlapec prodělal běžné dětské nemoci. Podrobil se odstranění nosních mandlí, po kterém byl krátkodobě hospitalizován v nemocnici. Vývoj chlapce byl přiměřený věku. Mírná odchylka ve vývoji se projevila v řečové oblasti, kdy začal brzy mluvit.

Školní anamnéza:

Chlapec do MŠ nastoupil ve třech a půl letech. Adaptace proběhla bez větších obtíží. Chlapec je komunikativní, nedělá mu obtíže navázat kontakt s ostatními dětmi. Častěji však vyhledává komunikaci s učitelkou.

Lze u něj zaznamenat výrazné problémy v chování vedoucí k častým konfliktům, zejména s ostatními dětmi, k nimž bývá poměrně hrubý, ale také s dospělými. V jeho vyjadřování lze zaznamenat výskyt vulgarismů a celkový projev zpravidla hraničí s drzostí. Děti si s ním hrají, avšak nepatří mezi oblíbence.

Chlapec má rád výtvarně zaměřené aktivity. Vyhledává konstruktivními hry, prohlíží si encyklopedie. Mezi témata, která jej velmi zajímají, patří zejména vesmír, dinosauři, svět techniky, ale také příroda a lidské tělo.

Mimo MŠ navštěvuje hudební zájmový kroužek, judo a fotbal.

Chlapce čeká od září nástup do první třídy ZŠ.

Současná situace:

Chlapec je zvědavý. V současnosti dokáže plynule číst a psát. Problémy v chování stále přetrvávají. Vykřikuje, je nepozorný, mírně agresivní, děti i dospělého často provokuje.

Podstoupil vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, kde mu bylo diagnostikováno mimořádné nadání zejména v intelektové oblasti kombinované s ADHD.

Problémy dítěte:

Prostřednictvím pedagogicko-psychologického vyšetření bylo u chlapce zjištěno celkové intelektové nadání v pásmu mimořádného nadprůměru. Nejvíce rozvinutou oblastí je úroveň chápání čísel, početních dovedností, logického myšlení. Nadprůměrných schopností dosahuje i ve verbálním nadání a tvůrčí oblasti.

Během vyšetření byla v jeho chování zjištěna zvýšená aktivita, impulzivita a také nesoustředěnost.

Analýza případu:

Chlapcovy problémy v chování mohou být zapříčiněny nedostatečnými podněty výchovně-vzdělávacího prostředí vzhledem k jeho diagnóze, tedy intelektovému nadání.

Návrh intervence:

Zaměříme-li se na projevy chování dítěte, s učitelkou jsme se shodly, že by bylo vhodné chlapci stanovit a připomínat konkrétní pravidla chování, které je přijatelné. Dále mu poskytovat zpětnou vazbu směřující k žádoucímu chování (např. pochvala za dodržení pravidel apod.).

Dle zprávy z PPP byla u chlapce navržena ve výchovně-vzdělávacím procesu podpůrná opatření druhého stupně, která jsou platná i po jeho přechodu do ZŠ.

U chlapce je možné využívat běžné metody výuky, na které je učitelka zvyklá. Měla by u něj podporovat rozvíjení zájmových oblastí a výchovně-vzdělávací obsah obohatit o témata, která jej zajímají. Dále přizpůsobit aktivity jeho mentální úrovni.

Z hlediska vzdělávacího obsahu je možné, aby dítěti byly zadávány složitější úkoly, které by měly rozvíjet jeho logické myšlení. Pro práci s dítětem je doporučen individuální přístup, v rámci něhož může učitelka využít přítomnost školního asistenta. Pozornost lze upoutávat metodami smluveného signálu, očního kontaktu atd. V případě, že je chlapec pohybově neklidný, by mu měla učitelka umožnit uvolnění a zároveň respektovat jeho individuální pracovní tempo.

Rozhovor s učitelkou:

Bylo již u chlapce diagnostikováno nadání?

Ano. U chlapce bylo zjištěno intelektové nadání v kombinaci s ADHD.

Kdo dal prvotní podnět k tomu, že by chlapec mohl být nadaný?

Podnět vzešel z mé strany i ze strany zákonných zástupců. Během rozhovoru s matkou jsme se shodly na oblastech, v nichž měl chlapec oproti vrstevníkům náskok.

Jaké projevy dítěte vedly úvahám o nadání?

U chlapce si nejde nevšimnout jeho hlubokých znalostí v mnoha oblastech. Často se se mnou i ostatními dětmi při prohlížení encyklopedií baví o vesmíru, jmenuje jednotlivé planety. Je schopen vysvětlit, jak funguje lidské tělo, nebo na základě obrázků pojmenovat jednotlivé druhy dinosaurů. Můžu říci, že svými znalostmi v některých oblastech překonává i znalosti dospělých. Velmi rád píše číselné řady a vymýšlí různé početní příklady. V současnosti také disponuje schopností čtení.

Jakým způsobem je dítěti upraven výchovně-vzdělávací obsah?

Chlapci byl na základě vyšetření v PPP přidělen druhý stupeň podpůrných opatření. Výchovně-vzdělávací obsah jsem přizpůsobila dle doporučení psychologa. V rámci podpůrných opatření nám bylo doporučeno nakoupit chlapci encyklopedie a učebnice, kterými může rozvíjet své matematické i verbální nadání.

Výchovně-vzdělávací obsah se snažím obohacovat o témata, která jej zajímají a oblasti jeho zájmu tak rozšiřovat. Dále dbám na to, aby aktivity odpovídaly mentální úrovni a nebyly pro něj nudné a příliš lehké. Chlapci dávám k dispozici pracovní listy, didaktické hry, pracovní sešity pro starší děti a směřující k rozvíjení oblastí, v nichž vykazuje známky nadání. Pro individuální práci s dítětem využívám pro individuální práci přítomnosti školního asistenta. Respektuji jeho pracovní tempo, ačkoliv mu některé činnosti trvají déle, nespěchám na něj.

Vzhledem k jeho závažným problémům v chování vůči ostatním se snažím podněcovat chlapce k větší spolupráci s ostatními dětmi a rozvíjet u něj schopnost empatie. V neposlední řadě ho navádím k vytrvalosti a pečlivosti v úkolech a aktivitách.

5.3.3 Kazuistika – Chlapec, 4 roky

Pozorování:

Chlapce si v kolektivu dětí, navzdory tomu, že působil tichým, klidným dojmem, člověk všiml okamžitě. Komunikaci vyhledává a navazuje zejména s dospělou osobou, nejčastěji učitelkou či jinými pracovníky MŠ. Z hlediska sociálních vztahů s vrstevníky je u chlapce patrná jistá individuálnost, která se projevuje jeho nezájmem o navázání spolupráce a partnerství při hře s ostatními dětmi. Nejraději si tedy hraje sám, případně v přítomnosti učitelky. Jeho nejčastější aktivitou bylo prohlížení knih, zejména encyklopedií a stavění zemědělské techniky z molitanových kostek.

Anamnéza:

Rodinná anamnéza:

Chlapec pochází z úplné rodiny. Je jedináček, s matkou a otcem žije v rodinném domě. Matka i otec mají vysokoškolské vzdělání. Matka pracuje jako ekonomka, otec je lékař v nemocnici. Chlapcovy vztahy k rodičům jsou velmi dobré. Rodiče se dítěti každý den věnují.

Osobní anamnéza:

Chlapec je plánovaným a dlouho očekávaným dítětem. Vzhledem k dlouhodobým problémům s otěhotněním podstoupila matka umělé oplodnění. Průběh těhotenství a porod probíhal bez komplikací. Chlapec nikdy nebyl hospitalizován v nemocnici. Vzhledem k tomu, že dítě nebývá často nemocné, je u něj zaznamenána nízká absence v MŠ. Na začátku září byla chlapci zjištěna alergie na mléko a mléčné výrobky.

Školní anamnéza:

Chlapec do MŠ nastoupil ve dvou a půl letech. Přetrvávaly u něj velké adaptační obtíže, které ustaly po třech měsících jeho chození do MŠ. Chlapcovy komunikační schopnosti jsou velmi omezené. Komunikuje zejména s učitelkou nebo jinými zaměstnanci organizace. Jelikož si rád hraje sám a do kolektivu dětí se příliš nezapojuje, nemá ve třídě kamarády. Chlapec je v situacích, kdy nejsou splněna jeho očekávání, vznětlivý, uražený, pohoršený. Některé jeho reakce bývají vůči ostatním dětem nepřiměřené. Když si některé z dětí chce k němu připojit

a např. prohlížet si s ním knihu, chlapec reaguje zavřením knihy a odsunutím se. Někdy také použije hrubou sílu či slovní útok.

Výběr činností, které zařazuje do svého programu během pobytu v MŠ, je velmi omezený. Chlapec si nejraději prohlíží knihy, zejména encyklopedie. Často si nosí z domu vlastní encyklopedie zaměřené na oblast zemědělství a zemědělskou techniku. Oblíbené jsou také konstruktivní hry. Nejraději si hraje s molitanovými kostkami, legem a dalšími stavebnicemi, ze kterých staví skutečně zpracované zemědělské stroje.

Na konci listopadu se u dítěte projevil zvýšený zájem o písmena a čísla.

Současný stav:

V současné době chlapec vykazuje hluboké znalosti v zemědělském oboru. Chlapec s přesností používá odborné pojmy a plně rozumí jejich významu. Začíná se u něj rovněž projevovat zvýšený zájem o geografii. Rád píše číselné řady a písmena – vytváří kódy.

Problémy dítěte:

Chlapec se dosti izoluje od ostatních dětí. Když jiné dítě projeví zájem o společnou hru, odejde od něj na druhý konec třídy. V některých případech jsou jeho reakce situaci neúměrné, např. vzdor, agrese.

Byly u něj zaznamenány hluboké znalosti v oborech, které jsou středem jeho zájmu. Je zvědavý, rád poznává a objevuje nové věci. Tuto skutečnost lze považovat za důvod, proč vyhledává komunikaci spíše s učitelkou.

Excelentní znalosti vykazuje zejména v oboru zemědělství, jež je velmi častým námětem v jeho konstruktivních a výtvarných činnostech. Podle obrázků dokáže správně pojmenovat přesné názvy zemědělských strojů, rostlin. Vysvětlí, jakými technikami může být zpracována orná půda. Chlapec je schopen s využitím hračky kombajnu popsat jeho hlavní části, dále pak charakterizovat jeho funkci a způsob ovládání.

Jak jsem se již výše zmínila, chlapec začíná projevovat zájem o další oblast, a to geografii. Rád si prohlíží mapu a nosí do MŠ vlastní zeměpisný atlas.

Analýza případu:

Příčinou chlapcovy izolace od ostatních dětí může být jeho nevídaná úroveň znalostí, kterou jeho vrstevníci nedisponují. Proto raději naváže kontakt s učitelkou, jelikož jeho výkladu rozumí a vyslechne jej až do konce.

Chlapcovým schopnostem je nyní věnována zvýšená pozornost a jeho jednotlivé projevy jsou zaznamenávány, a to z důvodu podezření na mimořádné nadání.

Návrh intervence:

Dítě zatím nebylo odborně vyšetřeno, nadání tedy není diagnostikované. Proto u něj nelze hovořit o intervenci.

Učitelka se ovšem snaží brát ohled na chlapcovy vědomosti. Pro práci s ním využívá často školního asistenta, který dítěti z prohlížených knih zprostředkovává informace. Dítě má k dispozici omalovánky, pracovní listy, didaktické hry, knihy, které vychází z jeho zájmových oblastí.

Učitelčíným cílem je také zlepšit chlapcovy vztahy s ostatními dětmi a zároveň mu tak zajistit stabilní postavení v třídním kolektivu.

Rozhovor s učitelkou:

Bylo již u chlapce diagnostikováno nadání?

Ne. Chlapec zatím ani není do ŠPZ objedнан.

Kdo dal prvotní podnět k tomu, že by chlapec mohl být nadaný?

Na chlapcovu mimořádnou vědomostní úroveň jsem během rozhovoru se zákonnými zástupci poukázala já. Ti byli velmi překvapeni. Přiznali, že u chlapce zaznamenali zvýšený zájem a zvědavost, avšak mysleli, že taková přemíra zvědavosti se projevuje u všech dětí téhož věku. Zvláště pokud jde o chlapce a oblast strojů a techniky. Rodiče chlapce se však vzhledem k jeho věku rozhodli s vyšetřením v ŠPZ zatím počkat.

Jaké projevy dítěte vedly úvahám o nadání?

U chlapce jsem zaznamenala zvýšenou zvědavost a touhu po informacích. Disponuje hlubokými znalostmi v oboru zemědělství. Musím uznat, že svými znalostmi v této oblasti přesahuje mé vědomosti. Velmi rád mne proto během společného rozhovoru poučuje a následně zkouší z informací, které mi byly sděleny. Dalším podnětem byl jeho počáteční zvýšený zájem o čísla a písmena, což se projevuje v jeho oblibě vymýšlení kódů a hesel.

Jakým způsobem je dítěti upraven výchovně-vzdělávací obsah?

S chlapcem se snažím vést rozhovory na témata, která jej zajímají. Má k dispozici hry, omalovánky, stavebnice, pracovní listy, knihy, které vychází z jeho zájmu. Snažím se dítě zapojovat do kolektivu dětí. Vedu jej ke spolupráci, empatii, přátelství.

5.3.4 Kazuistika – Dívka, 5 let

Pozorování:

Dívka se jevila jako usměvavé, veselé a velice komunikativní dítě. V kolektivu byla velmi oblíbená a dětmi často vyhledávaná zejména jako partner pro hru. Dobrý vztah měla také k učitelce, které ráda pomáhala. Zapojovala se do všech učitelkou zorganizovaných aktivit, ve kterých se projevovala její silná touha po poznávání a tvůrčí schopnost. Při aktivitách často kladla otázky týkající se postupu práce, techniky, zároveň však také učitelce navrhovala různé alternativy, kterými by činnosti mohly být obměněny. Dívka dávala přednost spíše kreativním a rozumovým činnostem před pohybovými.

Anamnéza:

Rodinná anamnéza:

Dívka pochází z úplné rodiny. V rodinném domě žije s matkou, otcem a dvěma sourozenci. Matka má středoškolské vzdělání a pracuje v oboru pojišťovnictví. Otec má vysokoškolské vzdělání a pracuje ve vlastní firmě. Má dva starší bratry studující na střední škole. Dívka má ke všem velmi kladný vztah. Zejména v matce, která se jí velmi věnuje, vidí svůj vzor.

Osobní anamnéza:

Dívka se narodila jako neplánované dítě. V průběhu těhotenství nebyly u matky zaznamenány žádné komplikace. Porod proběhl taktéž bez komplikací. Dívka prodělala běžné dětské nemoci. Byla krátkodobě hospitalizována v nemocnici, když se podrobila operaci kýly.

Školní anamnéza:

Nástup do MŠ proběhl ve třech letech a její adaptace na ni proběhla bez obtíží. Neměla problém navázat kontakt s vrstevníky i učitelkou. Disponuje velmi bohatou slovní zásobou. Již ve třech letech mluvila v kratších souvětích, jejichž délka se postupně prodlužovala a složitost zvyšovala.

Mezi dětmi je oblíbená a při hře vyhledávaná. Příčinou popularity mezi dětmi může být i zvýšená schopnost empatie. Ráda dětem pomáhá, stará se o ně a radí při řešení problémů.

Dívka je kreativní. Ráda kreslí, modeluje, vyrábí a vytváří vlastní projekty. Často si hraje na návrhářku nebo architektku.

Vyhledává plnění úkolů zadaných učitelkou v podobě pracovních listů, práce ve skupinách, individuální práce s pedagogem aj.

Současný stav:

V současnosti plynule hovoří anglicky a dokáže číst dětskou knihu v angličtině i češtině. Začíná se zajímat o další cizí jazyk.

Je zvědavá, soustředěná, klade otázky a hledá na ně odpovědi, zároveň pečlivě naslouchá výkladu učitelky a při stanovení problému vymýšlí vlastní alternativy jeho řešení. Rozvinutá úroveň je také v oblasti psaní a počítání.

Zpravidla se vyhýbá pohybovým aktivitám. Dívka je aktivní, není lenivá, avšak při pohybových činnostech působí velice neobratně.

Dívka podstoupila vyšetření v ŠPZ z podezření na přítomnost nadání. V září čeká dívku nástup do první třídy ZŠ.

Problémy dítěte:

Ve třech a půl letech rodiče dívku přihlásili do zájmového kroužku, anglického jazyka, probíhajícího v MŠ. Ve čtyřech letech bez problému chápala význam obsahu sdělení a požadavků, které učitelka dětem zadala v anglickém jazyce. Dále byla schopna vést jednodušší anglický rozhovor.

V necelých šesti letech je schopná plynule číst v českém i anglickém jazyce a dále v angličtině konverzovat s učitelkou.

Typická je pro ni její touha po poznávání a učení. Při výkladu, plnění úkolů je soustředěná, pečlivá a důsledná. Dále je možné u ní zaznamenat pohotovost ve schopnosti reagovat. Ráda vymýšlí alternativy řešení problémů, třídí je na úspěšná či neúspěšná.

U dívky bylo prostřednictvím pedagogicko-psychologického vyšetření diagnostikováno intelektové nadání. Nejvíce rozvinutou oblastí je logické myšlení a pracovní paměť, početní dovednosti. Nadprůměrné je také dívčino verbální nadání a míra kreativity. Dívka se zdá silně vnitřně motivována k osvojování nových poznatků. Zvýšený zájem se u ní projevuje v cizích jazycích.

Analýza problému:

Příčinou jednotlivých projevů je intelektové nadání, kterým dívka disponuje.

Návrh intervence:

Dle zprávy z PPP byl dívce přidělen druhý stupeň podpůrných opatření. MŠ obdržela finanční prostředky, z nichž může dívce koupit didaktické hry (i počítačové) a knihy, slovníky, které podpoří rozvíjení dívčina nadání.

Vzhledem k jejím znalostem i obratnosti v užívání cizího jazyka byla dívka doporučena účast v různých soutěžích a olympiádách. Dále bylo doporučeno podporování rozvoje tvořivého myšlení.

Výchovně-vzdělávací obsah je vhodné rozšířit a obohatit o nové informace. Při práci s dívkou je dobré stimulovat objevování a vyhledávání souvislostí mezi informacemi v rámci různých témat.

Úkoly dívky zadávané by měly náročností odpovídat její mentální úrovni. Je tedy možné dívce ukládat úlohy vyšší náročnosti. Dále dívce poskytovat různé rébusy, hádanky, které si může zároveň sama vytvářet.

Jelikož se u dívky projevila pohybová neobratnost, je důležité zaměřit se i na rozvíjení této oblasti, poskytnout dívce silnou motivaci v činnosti. Volit takové aktivity, které dívku budou bavit a při kterých nebude její neobratnost tak znatelná, začít činnostmi vyžadující menší přesnost a směřovat je následně k přesnějším a náročnějším úkonům. Při aktivitách bylo učitelce doporučeno využívat a zapojovat do nich více různých cvičebních náčiní, překážkové dráhy, pohyby spojovat s rytmem, uvolňovací pohyby.

Rozhovor s učitelkou:

Bylo již u dívky diagnostikováno nadání?

Ano. Dívka podstoupila vyšetření v PPP, kde jí bylo diagnostikováno intelektové nadání.

Kdo dal prvotní podnět k tomu, že by dívka mohla být nadaná?

Na základě jednotlivých projevů, kterým jsem věnovala delší dobu zvýšenou pozornost, jsem dívčiným zákonným zástupcům doporučila vyšetření v ŠPZ.

Jaké projevy dítěte vedly úvahám o nadání?

U dívky mne velmi zarazilo její zapálení pro cizí jazyk. Již ve třech letech ji rodiče zapsali do kroužku angličtiny v rámci MŠ. Tehdy jsem očekávala, že do něj dívka brzy přestane chodit, vzhledem k jejímu nízkému věku, avšak tato situace nenastala. Nejprve mi reprodukovala některá anglická slova, později se mnou toužila komunikovat v anglickém jazyce. Dalším znakem, který mne upozornil, že by mohla být nadaná, byla její schopnost pohotové reakce a logického uvažování, kdy hledala různé možnosti, jak vyřešit daný problém. V současnosti dívka plynule čte, píše a počítá. Zvládá operace sčítání, odčítání, porovnávání a jednoduché slovní úlohy. Musím podotknout, že číst dovede i v anglickém jazyce knihy, které mají na jedné straně anglický a na druhé straně český překlad.

Jakým způsobem je dítěti upraven výchovně-vzdělávací obsah?

Dívka má volný přístup ke hrám, knihám, slovníkům, zvukovým hrám určených pro výuku cizích jazyků. Dále jsem výchovně-vzdělávací obsah přizpůsobila na základě doporučení z PPP. Dívce zadávám složitější úkoly, podněcuji v ní pomoc slabším dětem. Zaměřila jsem se také na rozvoj jejích pohybových dovedností, zejména častějším a efektivnějším využíváním cvičebního náčiní při tělovýchovných chvilkách.

5.4 Obsahová analýza získaných údajů

Obsahová analýza je metodou často užívanou v kvalitativních a kvantitativních výzkumech zejména u věd humanitních a sociálních.²⁴² Umožňuje vyhodnocení údajů získaných prostřednictvím kazuistik. Při obsahové analýze je nutné předem stanovit tzv. univerzum obsahu, tedy kategorie, které mají být na základě analýzy textu zkoumány a vyhodnoceny.²⁴³

Při analyzování výše vypracovaných kazuistik se zaměříme na tři zvolené kategorie, a to identifikaci, diagnostiku a intervenci ve prospěch nadaného dítěte. V analýze těchto tří kategorií budou zmíněny jednak společné projevy, znaky a intervence u těchto čtyř dětí (respondentů), ale zaměříme se také na jejich individuální zvláštnosti.

Identifikace

První kategorií je identifikace nadání u dětí předškolního věku. Identifikace nadání je procesem náročným a dlouhodobým, který vyžaduje schopnost vnímat i méně nápadné projevy dítěte, díky nimž by u něj mohlo být odhaleno nadání. Z rozhovorů s pedagogem lze usoudit, že nadání bylo u těchto dětí zaznamenáno prostřednictvím pozorování. Při analyzování této kategorie se zaměříme na osoby, jež u těchto čtyř dětí (respondentů) nadání identifikovaly.

Ve třech ze čtyř výše uvedených kazuistik bylo zjištěno, že nadání bývá zpravidla prvotně odhaleno pedagogem. Nelze ovšem opomenout, že v některých případech, které mj. dokládá kazuistika č. 2, mohou být u dítěte mimořádné schopnosti prokazující nadání zaznamenány také samotnými zákonnými zástupci dítěte. Z kazuistiky č. 3 lze usuzovat, že rodiče považovali chlapcovy znalosti za přiměřené jeho věku a nepřikládali jeho vědomostem hlubší

²⁴² LIDMILA, Jan. *Formální a obsahová analýza textu, rychlé čtení*. [online] © Veřejné informační služby knihoven. s 4 [cit. 14. 4. 2018] Dostupné z: https://www.mzk.cz/sites/mzk.cz/files/04_formalni_a_obsahova_analyza_textu_05.pdf

²⁴³ KERLINGER, Fred N. *Základy výzkumu chování: pedagogický a psychologický výzkum*. 1. vyd. Praha: Academia, 1972. s. 531

význam z toho důvodu, že je dítě jedináček a neměli tudíž možnost porovnat jeho znalosti a schopnosti např. se starším sourozencem.

Diagnostika nadání

Druhou kategorií je diagnostika nadání, jejímž cílem bude stanovení společných i rozdílných projevů nadání u respondentů. Vzhledem k tomu, že se hovoří o diagnostice, je důležité připomenout, že diagnostikovat nadání přísluší pouze PPP a SPC skrze odborná vyšetření. Ze zkoumaných čtyř dětí disponují nadáním, na základě výsledků z PPP, dvě děti (kazuistika č. 2 a č. 4). U zbylých dvou (kazuistika č. 1 a č. 3) není nadání zatím diagnostikováno.

Jak je již výše uvedeno, u šestiletého chlapce (kazuistika č. 2) a pětileté dívky (kazuistika č. 4) bylo prostřednictvím odborného vyšetření v PPP prokázáno intelektové nadání. U chlapce se ovšem jedná o tzv. dvojí výjimečnost, jelikož jeho nadání je kombinováno s ADHD. Zatímco chlapec je nesoustředěný, má střídavé pracovní tempo a jeho chování hraničí s drzostí, dívka je velmi soustředěná, pozorná, pečlivá a důsledná.

Všechny čtyři děti disponují vysokou zvědavostí a touhou po učení. Odlišnost v jejich potřebě po poznávání lze nalézt ve výběru témat, která jsou předmětem jejich hlubokých znalostí, a dále pak ve volbě činností, jimiž tuto potřebu uspokojují.

Jak dokládají kazuistiky č. 1 a č. 4, dívky spíše zajímají témata spojená se školou. Hledají souvislosti. Oproti tomu chlapci preferují spíše oblasti, jako jsou technika, vesmír, lidské tělo, dinosauři (kazuistika č. 2), či obory zemědělství a zemědělská technika (kazuistika č. 3), v nichž svými znalostmi přímo excelují.

U tří dětí, jednoho chlapce a dvou dívek (5–6 let), nelze přehlédnout jejich schopnosti plynulého čtení a psaní. Jedna z dívek zvládá četbu i v cizím (anglickém) jazyce. Znakem, který je shodný pro všechny čtyři respondenty, je jejich nadstandardní zájem o čísla a počítání. Většina respondentů (kazuistika č. 1, č. 2, č. 4) zvládá jednoduché i složitější matematické operace, vytváří si vlastní úlohy a hledají alternativy jejich řešení.

Všechny čtyři děti se také výrazně liší v komunikaci s vrstevníky i s učitelkou. Čtyřletý chlapec (kazuistika č. 3) komunikuje výhradně s učitelkou a dětí se straní. Druhý chlapec (kazuistika č. 2) se naopak snaží do kolektivu dětí zařadit, avšak vzhledem k jeho problémům v chování nepatří v kolektivu dětí mezi oblíbené. Obě dívky jsou velmi komunikativní, mají vřelý vztah nejen k ostatním dětem, ale také k učitelkám. Jsou zvědavé, v kolektivu dětí poměrně dost oblíbené.

Intervence pro nadané děti

Třetí kategorií je návrh intervence pro nadané děti, kdy zde budou posouzeny podkategorie, a to spolupráce rodičů těchto dětí s učitelkou, dále spolupráce učitelky a školního asistenta. U dětí s diagnostikovaným nadáním budou porovnána stanovená podpůrná opatření. Čtvrtou podkategorií budou oblasti, v nichž se u čtyř respondentů projevují nedostatky, a pátou aktivity, které učitelka pro práci s dětmi volí.

První podkategorie je zaměřena na spolupráci učitelky s rodiči. Všechny děti, které jsou objekty kazuistik, pocházejí z úplných rodin, mezi jejichž členy panují dobré vztahy. Ve třech případech bylo na možné nadání u dětí poukázáno učitelkou. Pouze u šestiletého chlapce tyto projevy zaznamenali i rodiče dítěte. Učitelka rodičům ve všech případech doporučila návštěvu školského poradenského zařízení. U čtyřletého chlapce rodiče vyšetření odmítli z důvodu jeho nízkého věku. Je nutné podotknout, že dětem je doma ze strany rodičů věnována dostatečná péče. Rodiče nadprůměrné schopnosti dětí podporují a rozvíjejí jejich nadání v podobě zájmových činností, her, knih, pracovních sešitů apod. Učitelka s rodiči průběžně konzultuje jednotlivé výchovně-vzdělávací postupy i aktivity a pravidelně je také informuje o výsledcích jejich dětí.

Druhou podkategorií je spolupráce učitelky se školním asistentem. Při individuální práci s těmito dětmi učitelka využívá přítomnosti školního asistenta. Spolupráce mezi nimi spočívá v tom, že asistentovi připraví činnosti a aktivity, které bude v rámci individuální práce s těmito dětmi plnit. Úkolem asistenta je dítě podporovat, motivovat a dohlížet na optimální rozvoj jeho nadání. Pokud má být jeho působení žádoucí, je nezbytné jeho seznámení s diagnózou dítěte. Zároveň musí disponovat znalostmi týkajícími se dané problematiky, aby byl schopen rozhodnout, jak dítě správně motivovat tak, aby ho činnosti bavily a bylo z nich nadšené. Učitelka ale není pasivní, nýbrž na spolupráci asistenta a nadaného dítěte dohlíží, případně jejich práci koriguje.

Třetí podkategorií jsou podpůrná opatření a intervence stanovená školským poradenským zařízením. Pro děti (kazuistiky č. 2 a 4) navrhla PPP podpůrná opatření druhého stupně. Vzhledem k odlišným diagnózám jsou i tato opatření mírně rozdílná, přičemž s ohledem na skutečnost, že obě děti od září nastupují do první třídy ZŠ, se opatření vztahují i na jejich vzdělávání v ZŠ.

MŠ na chlapce i dívku obdržela v rámci podpůrných opatření finanční příspěvek, z něhož má být uhrazen nákup pomůcek vedoucích k rozvoji jejich nadání. U chlapce se jedná

o nákup encyklopedií a učebnic, které podpoří jeho matematické a verbální nadání. Dívce byly doporučeny počítačové i stolní didaktické hry, knihy a slovníky.

Zaměříme-li se na úpravu výchovně-vzdělávacího obsahu, u chlapce bylo doporučeno obohatit jej o aktivity zaměřené na zájmy chlapce, aby byl pro něj výchovně-vzdělávací proces záživný a jeho soustředěnost při činnostech nebyla narušena. Je u něj také doporučena individuální práce a plnění úkolů, kdy je po učitelce vyžadováno respektování jeho pracovního tempa. U dívky je pro změnu doporučeno výchovně-vzdělávací obsah rozšířit a obohatit o nové informace z různých oborů, vést ji k vyhledávání souvislostí mezi nimi. Vzhledem k jejímu jazykovému nadání je dále dobré dívku zapojovat do soutěží, v nichž může své nadprůměrné verbální schopnosti uplatnit. Shodným opatřením je u obou dětí zadávání úkolů vyšší náročnosti, která bude odpovídat jejich mentální úrovni.

Jak již bylo v teoretické části uvedeno, dítě s nadáním, i přesto, že v některých oblastech exceluje, může disponovat také nedostatky, jimž je potřeba se věnovat a snižovat jejich úroveň. Tyto nedostatky jsou čtvrtou podkategorií.

Důkazem toho je kazuistika č. 4, v níž byly u dívky prokázány potíže v motorické oblasti. Při pohybových aktivitách působí neobratně, což dokazuje fakt, že vzhledem k její pečlivosti a důslednosti, se těmto činnostem vyhýbá. V rámci intervence by měla učitelka volit takové aktivity, které budou pro dívku lákavé a zábavné a zpočátku jejich provedení nebude vyžadovat naprostou přesnost (např. volný tanec). Dále by měla do aktivit zapojit více cvičebních prvků, jako jsou překážkové dráhy, aktivity s padákem, míčem, stuhou atd.

Oba chlapci (kazuistika č. 2 a 3) mají výrazné problémy v zapojení se do kolektivu, resp. vytvořit si stabilní postavení mezi ostatními dětmi. Proto je učitelce doporučeno vést chlapce k empatii, motivovat je ke spolupráci s vrstevníky. U staršího z chlapců je doporučena podpora a směřování projevů chlapce k žádoucímu chování a trvat na dodržování stanovených pravidel.

Pátou podkategorií jsou aktivity a činnosti, které učitelka volí pro práci s těmito dětmi. Vzhledem k tomu, že ve třídě nejsou přítomny pouze děti s nadáním, musí učitelka aktivity důkladně promyslet a plánovat, a to nejen z hlediska časového rozvržení, ale také obsahového.

Činnosti, které pro tyto děti učitelka volí, mohou být dětmi plněny v průběhu dne na základě jejich spontánního zájmu a rozhodnutí. Jde o přípravu pracovních listů, didaktických

her, knih, rébusů a hádanek, početních úkolů apod. Aktivita jsou předem naplánované a zároveň odpovídají individuálním potřebám těchto dětí, tzn. jejich nadání.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo objasnění procesů identifikace nadaného dítěte a jeho zařazení do výchovně-vzdělávacího procesu v předškolním vzdělávání.

Z práce je patrné, že proces identifikace nadaného dítěte v kolektivu je charakteristický svou dlouhodobostí. Co se týče počátků tohoto procesu, provedenými kazuistikami bylo zjištěno, že objevit nadání u dítěte může jak pedagog, tak jeho rodiče. Nicméně je důležité si uvědomit, že identifikací nadaného dítěte v kolektivu tento proces nekončí, jedná se pouze o první krok. Další fází, nezbytnou pro označení dítěte jako nadaného, je jeho odborné vyšetření, a to školským poradenským zařízením, jež prověří úroveň schopností dítěte a na základě těchto vyšetření následně nadání diagnostikuje. Následně musí dojít k úpravě výchovně-vzdělávacího procesu, a to dle individuálních potřeb těchto dětí, přičemž zpravidla hovoříme o tzv. podpůrných opatřeních, jejichž stupně určuje rovněž výše zmíněné školské poradenské zařízení.

Při získávání poznatků k této práci jsem dospěla k závěru, že procesy identifikace i zařazení dítěte s nadáním do výchovně-vzdělávacího procesu jsou náročné, a to nejen pro samotné dítě, ale také pro rodiče a pedagoga. Dítě se často svými schopnostmi liší od svých vrstevníků natolik, že je pro něj složité nalézt v kolektivu kamaráda pro hru, jelikož ostatní děti nedisponují stejnými znalostmi a zájmy, tudíž mu nerozumí. Rodiče se musí nadanému dítěti dostatečně věnovat tak, aby mu zajistili možnost co největšího rozvoje, a rovněž mu zajistit uspokojující zájmové aktivity, které však bývají mnohdy finančně náročné. Na pedagoga jsou zase kladeny nároky zejména při přípravě činností a aktivit pro tyto děti, kdy musí brát v potaz jejich diagnózy a individuální potřeby. Zároveň se však nesmí věnovat pouze nadanému a opomenout děti ostatní, jež sice nejsou nadané, avšak i pro ně musí vytvářet dostatečně podnětné prostředí zajišťující jejich optimální rozvoj.

Práce mi umožnila hlouběji proniknout do problematiky nadání a poskytla mi poznatky, které jsou práci pedagoga přímo nezbytné. Považuji proto za důležité, aby se pedagogové této problematice skutečně věnovali a neobávali se jí. Mám za to, že objevit u dítěte nadání a dále jej rozvíjet není, jak by se na první pohled mohlo zdát, projevem elitářství či nadstandardního přístupu pedagoga k dítěti. Rovněž jsem toho názoru, že se nejedná o proces zbytečný, ale naopak proces nezbytný. Vzhledem k tomu, že se v našem školství neustále rozšiřuje a zdokonaluje systém podporující rozvoj vzdělávání dětí s nadáním, není důvod se výše zmíněných kroků obávat.

Zpracování bakalářské práce s názvem „Objevení a následné zařazení dítěte s nadáním do výchovně-vzdělávacího procesu preprimárního vzdělávání“ pro mne bylo bezpochyby velmi přínosné, neboť se mi touto cestou podařilo načerpat nové zajímavé teoretické poznatky, které jsem měla možnost ověřit si v praxi. Jako učitelka mateřské školy získané vědomosti zajisté využiji.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

Zkratka	Oficiální název
ADHD	Porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou
IQ	Intelligenční koeficient
IVP	Individuální vzdělávací plán
MŠ	Mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
PLPP	Plán pedagogické podpory
PO	Podpůrná opatření
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
RVP PV	Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání
SPC	Speciální pedagogická centra
ŠPZ	Školní poradenská zařízení
ŠVP	Školní vzdělávací program
Školský zákon	Zákon č. 561/ 2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů
ZŠ	Základní škola

LITERATURA

Česká a zahraniční monografie

- [1] BĚLOHLÁVEK, František. *Organizační chování: jak se každý den chovají spolupracovníci, nadřízení, podřízení, obchodní partneři či zákazníci*. Olomouc: Rubico, 1996. Učebnice pro každého. 343 s. ISBN 80-85839-09-1.
- [2] BUDÍNOVÁ, Irena; BLAŽKOVÁ, Růžena; VAŇUROVÁ, Milena; DURNOVÁ, Helena. *Úlohy z matematiky pro bystré a nadané děti prvního stupně ZŠ, jejich učitele a rodiče: škály pro identifikaci nadání, zkušenosti s nadanými žáky*. Brno: Edika, 2016. 96 s. ISBN 978-80-266-1012-0.
- [3] DUDŽÍKOVÁ, Marta. *Mimořádně rozumově nadané dítě v mateřské škole: identifikace, diagnostika, inspirace, náměty a pracovní listy*. Šumperk: Město Šumperk, 2011. 86 s. ISBN 978-80-260-0006-8.
- [4] DVOŘÁČEK, Jiří. *Základy pedagogiky*. V Praze: Oeconomica, 2014. Vysokoškolská učebnice. 272 s. ISBN 978-80-245-2014-8.
- [5] FOŘTÍK, Václav; FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 126 s. ISBN 978-80-7367-297-3.
- [6] FOŘTÍK, Václav; FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2015. 126 s. ISBN 978-80-262-0969-0.
- [7] FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Talent a nadání: jejich rozvoj ve volném čase*. Aktualiz. vyd. Praha: NIDM – Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2009. 96 s. ISBN 978-80-86784-75-5.
- [8] HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
- [9] HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Pět pohledů na nadání*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika. 144 s. ISBN 978-80-247-3857-4.
- [10] HAVIGEROVÁ, Jana Marie; KŘOVÁČKOVÁ, Blanka. *Co bychom měli vědět o nadání*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. 45 s. ISBN 978-80-7435-092-4.

- [11] HRÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadaní: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Grada, 2009. Psyché. 255 s. ISBN 978-80-247-1998-6.
- [12] HRÍBKOVÁ, Lenka. *Mimořádně nadané děti ve škole a v rodině*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2010. Skripta. 79 s. ISBN 978-80-7414-319-9.
- [13] HRÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a předškolní věk*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2013. Skripta. 81 s. ISBN 978-80-7414-595-7.
- [14] JANDA, Miroslav; ŠTÁVA, Jan; VĚCHTOVÁ, Gabriela. *Výchova a vzdělávání nadaných žáků*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 221 s. ISBN 978-80-210-6552-9.
- [15] JURÁŠKOVÁ, Jana. *Základy pedagogiky nadaných*. 1.vyd. Pezinok: Formát, 2003. 151 s. ISBN 80-89005-11-X.
- [16] KALHOUS, Zdeněk; OBST, Otto. *Školní didaktika*. 2. vydání. Praha: Portál 2009. 447 s. ISBN 978-80-7367-571-4.
- [17] KERLINGER, Fred N. *Základy výzkumu chování: pedagogický a psychologický výzkum*. 1. vyd. Praha: Academia, 1972. 702 s.
- [18] KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika. 258 s. ISBN 978-80-247-4502-2.
- [19] KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. 192 s. ISBN 978-80-247-3710-2.
- [20] KRAUS, Blahoslav; POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
- [21] KŘOVÁČKOVÁ, Blanka; SKUTIL, Martin. *Pedagogický a psychologický slovník: terminologický slovník zaměřený na primární a preprimární vzdělávání*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 153 s. ISBN 978-80-7435-513-4.
- [22] LANG, Greg; BERBERICH, Chris. *Každé dítě potřebuje speciální přístup: vytváření integrovaných a inkluzivních tříd*. Praha: Portál, 1998. Speciální pedagogika. 146 s. ISBN 80-7178-144-4.
- [23] LECHTA, Viktor. *Inkluzivní pedagogika*. Vydání první. Praha: Portál, 2016. 463 s. ISBN 978-80-262-1123-5.

- [24] MACHŮ, Eva. *Nadáný žák*. Brno: Paido, 2010. 124 s. ISBN 978-80-7315-197-3.
- [25] MACHŮ, Eva. a kol. *Identifikace a vzdělávání nadaných a talentovaných dětí – dobrá praxe pro Evropu*. 1. vydání. Zlín: Krajská pedagogicko-psychologická poradna a ZDVPP, 2016. 71 s. ISBN 978-80-906400-2-3.
- [26] MAŇÁK, Josef; ŠVEC, Štefan; ŠVEC, Vlastimil. *Slovník pedagogické metodologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. 134 s. ISBN 80-7315-102-2.
- [27] MICHALÍK, Jan. a kol. *Speciálněpedagogické centrum: informační brožura o činnosti speciálněpedagogických center*. 2., rozš. a dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 116 s. ISBN 978-80-244-3487-2.
- [28] MÖNKS, F. J; YPENBURG, H. Irene. *Nadané dítě: rukověť pro rodiče a učitele*. Praha: Grada, 2002. Výchova a vzdělávání. 98 s. ISBN 80-247-0445-5.
- [29] MUSILOVÁ, Marcela. *Případová studie jako součást pedagogické praxe*. 2. upr. vyd., Ve Vydavatelství UP 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. Skripta / Univerzita Palackého. 42 s. ISBN 80-244-0749-3.
- [30] OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. 1. vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika. 220 s. ISBN 978-80-247-5107-8.
- [31] PACHOLÍK, Viktor. a kol. *Specifika edukace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2015. 179 s. ISBN 978-80-7454-566-5.
- [32] PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál 2013. 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.
- [33] STEHLÍKOVÁ, Monika. *Život s vysokou inteligencí: průvodce pro nadané dospělé a nadané děti*. První vydání. Praha: Grada, 2016. 169 s. ISBN 978-80-271-0101-6.
- [34] ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. 1. vydání. Praha: Grada 2011. Pedagogika. 272 s. ISBN 978-80-247-2993-0.
- [35] ŠKRABÁNKOVÁ, Jana. *Žijeme s nadáním*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2012. 101 s. ISBN 978-80-7464-137-4.
- [36] ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Základy pedagogiky*. 2. upr. a rozš. vyd. Praha: Vydavatelství VŠCHT Praha, 2008. 315 s. ISBN 978-80-7080-690-6.

- [37] ŠVEC, Štefan. *Základné pojmy v pedagogike a andragogike: (s anglicko-slovenským slovníkom termínov s definíciami a s registrom ich slovensko-anglických ekvivalentov)*. 2. rozš. a dopl. vyd. Bratislava: IRIS, 2002. 318 s. ISBN 80-89018-31-9.
- [38] TOMÁŠOVÁ, Alexandra. *Mateřskou školou ke školní připravenosti*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2012. 145 s. ISBN 978-80-7464-231-9.

Odborné články

- [39] ČADOVÁ, Eva; BASLEROVÁ, Pavlína. *Školská poradenská zařízení a jejich činnost v oblasti podpůrných opatření*. [online] © 2015–2018 UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI [cit. 4. 4. 2018]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/obecna-cast/5-skolska-poradenska-zarizeni-a-jejich-cinnost-v-oblasti-podpurnych-opatreni/>
- [40] ČADOVÁ, Eva; BASLEROVÁ, Pavlína. *Působnost školských poradenských zařízení*. [online] © 2015–2018 UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI [cit. 4. 4. 2018]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/obecna-cast/5-skolska-poradenska-zarizeni-a-jejich-cinnost-v-oblasti-podpurnych-opatreni/5-1-pusobnost-skolskych-poradenskych-zarizeni/>
- [41] ČAVOJSKÁ, Magdalena. a kol. *Vyhledáváme rozumově nadané žáky – Metodická příručka*. [online] 1. vydání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010. ISBN: 978-80-87000-42-7. 69 s. [cit. 1. 4. 2018] Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2010/12/Vyhled%C3%A1v%C3%A1me-rozumov%C4%9B-nadan%C3%A9-%C5%BE%C3%A1ky1.pdf1.pdf>
- [42] FLINT, J. Lori. *Challenges of Identifying and Serving Gifted, Children with ADHD*. *TEACHING EXCEPTIONAL CHILDREN*. [online] Vol. 33, No. 4, March/April 2001. [cit. 31. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.iag-online.org/resources/ADHD/Professional/Discussion-on-Diagnosis-and-Educational-Concerns.pdf>
- [43] HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Opora – Identifikace nadaných a screening intelektově nadaných žáků učiteli*. [online] MŠMT, ZS OP VK – Středočeský kraj, 2014. 18 s. [2. 4. 2018] Dostupné z: <http://pages.pedf.cuni.cz/vp/vyukove-materialy/studijni-opory/>

- [44] JABŮREK, Michal. PŘEHLED ČESKÝCH A ZAHRANIČNÍCH POSUZOVACÍCH ŠKÁL PRO IDENTIFIKACI NADÁNÍ U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO A ŠKOLNÍHO VĚKU. *Svět nadání, Časopis o nadání a nadaných*. Číslo 1, ročník III., 2014. [cit. 2. 4. 2018]. Dostupné také z: http://talentovani.cz/documents/10157/87226/Prehled_ceskych_a_zahranicnich_posuzovacich_skal.pdf/aa2130be-74d8-44ec-ac46-ec0f17e06af4
- [45] LAZNIBATOVÁ, Jolana; JURÁŠKOVÁ, Jana. *Prejavy Hyperaktivity u nadaných dětí. Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, [online] 40, 2005, č. 3. [cit. 31. 3. 2018] Dostupné také z: <http://www.vudpap.sk/sub/vudpap.sk/images/CelyCasopis/papd-2005-3-text.pdf>
- [46] LIDMILA, Jan. *Formální a obsahová analýza textu, rychlé čtení*. [online] © Veřejné informační služby knihoven. 19 s. [cit. 14. 4. 2018] Dostupné z: https://www.mzk.cz/sites/mzk.cz/files/04_formalni_a_obsahova_analyza_textu_05.pdf
- [47] MAUREEN, Neihart. *Gifted Children with Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD)*. *ERIC Digest*. [online] ERIC Clearinghouse on Disabilities and Gifted Education, 1110 N., 2003. 7 s. [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED482344.pdf>
- [48] NOVOTNÁ, Lucie. *Mimořádně nadané děti s handicapem*. [online] © Národní ústav pro vzdělání, Metodický portál RVP, 2004. [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/GUB/22/MIMORADNE-NADANE-DETI-S-HANDICAPEM.html/>
- [49] PORTEŠOVÁ, Šárka. *Typické projevy chování nadaných dětí – jak můžeme nadané dítě poznat?* [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 28. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-rodice-typicke-projevy>
- [50] PORTEŠOVÁ, Šárka. *Typické charakteristiky nadaných dětí*. [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 28. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-odborniky-typicke-charakteristiky>
- [51] PORTEŠOVÁ, Šárka. *Asynchronie: nová definice nadání*. [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 29. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-odborniky-asynchronie>

- [52] PORTEŠOVÁ, Šárka. *Možné sociální a emocionální problémy nadaných dětí*. [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 29. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-psychology-problemy>
- [53] PORTEŠOVÁ, Šárka. *Typologie nadaných dětí*. [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-ucitele-typologie-deti>
- [54] PORTEŠOVÁ, Šárka. *Dvojitá výjimečnost*. [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: http://www.nadanedeti.cz/index.php?stranka_id=44
- [55] ŠIMKOVÁ, Petra. *Společné projevy nadání a ADHD*. [online] © 2018 Nadané děti. [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nadanedeti.cz/pro-odborniky-spolecne-projevy>
- [56] ŽAMPACHOVÁ, Zuzana Mgr. a kol. *Metodika – péče o (mimořádně) nadané děti, žáky a studenty s PAS*. [online] Národní ústav pro vzdělání, 2017. 84 s. [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/rovne_prilezitosti_ve_vzdelavani/nadani/ostatni/Metodika_nadani_s_PAS_2017_09_11.pdf
- [57] *Aspergerův syndrom*. [online] © 2011 NAUTIS, Národní ústav pro autismus, z.ú. [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.praha.apla.cz/aspergeruv-syndrom-2.html>
- [58] *Individuální vzdělávání dítěte v rámci povinného předškolního vzdělávání v dětské skupině*. [online] © Familyandjob.cz. [cit. 16. 3. 2018]. Dostupné z: <https://mojedetskaskupina.cz/individualni-vzdelavani-ditete-ramci-povinneho-predskolniho-vzdelavani-detske-skupine/>
- [59] *Novinky v legislativě*. [online] © Pedagogicko-psychologická poradna Brno [cit. 3. 4. 2018]. Dostupné z: <http://www.pppbrno.cz/cs/novinky-v-legislative/>
- [60] *Nadané děti*. [online] © Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 1, 2 a 4 [cit. 3. 4. 2018]. Dostupné z: <http://www.ppppraha.cz/nan.aspx>
- [61] *O ADHD*. [online] © 2009 Asociace dospělých pro hyperaktivní děti. [cit. 31. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.adehade.cz/o-adhd/>
- [62] *Standard komplexní diagnostiky mimořádného (intelektového) nadání*. [online] © 2011–2018 NÚV – Národní ústav pro vzdělávání. 82 s. [cit. 3. 4. 2018]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/rovne_prilezitosti_ve_vzdelavani/nadani/diagnostika/standard_diagnostiky_mn_2018_02_07.pdf

Vnitrostátní právní předpisy

- [63] Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 16. 3. 2018].
- [64] Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 16. 3. 2018].
- [65] Zákon č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 18. 3. 2018].
- [66] Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 4. 4. 2018].

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 – Renzulliho tříkruhový model (MACHŮ, Eva. *Nadany žák*. 2010. s. 24)

Obrázek č. 2 – Triarchický model nadání (MACHŮ, Eva. *Nadany žák*. 2010. s. 25)

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jana Matějková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PaedDr. Alena Jůvová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Objevení a následné zařazení dítěte s nadáním do výchovně-vzdělávacího procesu preprimárního vzdělávání
Název v angličtině:	Discovery and subsequent inclusion of a gifted child into educational process of pre-primary education
Anotace práce:	Práce se zabývá problematikou objevení nadání u dítěte předškolního věku a jeho následné vzdělávání. Teoretická část obsahuje objasnění podstaty předškolního vzdělávání a jeho přístupu k nadaným dětem. Následuje vysvětlení pojmů nadání a bystrost, dále pak charakteristika předškolního dítěte s nadáním a proces identifikace nadání u těchto dětí. Na to navazující praktická část obsahuje čtyři kazuistiky nadaných dětí, které byly vytvořeny za pomoci pozorování, analýzy dokumentů, anamnézy, rozhovorů s pedagogem. Závěrem byly zjištěné údaje z kazuistik porovnány.
Klíčová slova:	identifikace, nadané dítě, nadání, školní poradenská zařízení, preprimární vzdělávání, talent
Anotace v angličtině:	This thesis describes problems concerning gift discovery of a child of pre-primary age and its subsequent education. Theory part includes justification of importance of pre-primary education and its stance towards gifted children. Afterwards, concept of gift and acuity is explained, followed by characteristics of pre-primary aged child which is gifted, and identification process of these children's gift. Following practical part includes four case interpretations of gifted children, created through observation, document analysis, anamnesis and interviews with pedagogue. In conclusion, researched information was compared.
Klíčová slova v angličtině:	Identification, gifted child, gift, school consulting facilities, pre-primary education, talent
Přílohy vázané v práci:	

Rozsah práce:	74 s.
Jazyk práce:	český